

Abstract

This master thesis is a qualitative study of how farmers/producers in the group «Venner av norsk landbruk» (Friends of Norwegian agriculture), and an animal welfare organization «Dyrevernalliansen» talk and discuss the topic *animal welfare* on Facebook. I have examined these two Facebook groups and found that they think they have a very different view in the matter, but they have a lot of the same opinions on different animal welfare topics. They do not however, manage to discuss these topics with each other. They have, or feel that they have, such a different view and understanding of the meaning of animal welfare that they cannot see eye to eye.

Sammendrag

I denne masteroppgaven har jeg tatt for meg Dyrevernalliansen og Venner av norsk landbruk, to grupper på Facebook, for å se hvordan de snakker og diskuterer temaet dyrevelferd. Funn i studien viser at de tror de har et vidt forskjellig syn, men de er mer enig i flere temaer enn de kanskje selv er klar over. Det som gjør det så vanskelig for dem å diskutere seg imellom er at de har et annet syn på virkeligheten.

FORORD

Arbeidet med denne masteroppgaven inngår som ett bidrag til Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) sitt forskningsprosjekt ANIWEL.

«ANIWEL skal produsere kunnskap om hvordan matprodusenters oppfyllelse av dyrevernavlovens formål kan oppnås. Dyrevernavlovens formål er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyrene. Loven etablerer således én målsetting for dyrenes velferd ("god dyrevelferd") og én målsetting for menneskers holdninger til dyrene ("respekt for dyr"). Ettersom lovgivningen er innrettet mot å fremme dyrevelferd gjennom regulering av menneskers atferd, er det nødvendig å anvende samfunnsvitenskapelige metoder og kunnskap for å få innsikt i hvordan de ovennevnte målene kan nås.

Prosjektet kombinerer kunnskap om utfordringene knyttet til implementering av dyrevelferdshensyn – sosialt, politisk, administrativt og økonomisk – med kunnskap om offentlig forvaltning, regelverk og hensiktsmessigheten ved bruk av ulike offentlige virkemidler. Sentralt står spørsmålet om hvorvidt ulike offentlige virkemidler bidrar til effektiv oppfyllelse av dyrevernavlovgivningens formål. Et sentralt aspekt er forholdet mellom Mattilsynet og matprodusentene (bønder, oppdrettere, slakterier). Prosjektet skal produsere kunnskap om faktorer som påvirker dette forholdet og søker dermed å forklare effektiviteten (eller mangel på effektivitet) i implementeringen og håndhevingen av dyrevelferdsregler, samt bidra til bedre forvaltningsstrategier for Mattilsynet og for matprodusenter på dyrevelferdsområdet.» (Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO), 2015)

Først vil jeg takke min veileder Oddveig Storstad som har vært til uvurderlig hjelp i denne prosessen. Jeg vil også takke kjæresten min Erlend, søstrene mine Kristine og Kjersti, mamma og pappa, samt andre i familien og venner for støtte gjennom all skriving.

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	1
TEMA OG PROBLEMSTILLING	1
SOSIALE MEDIER	2
<i>Debatt på sosiale medier</i>	3
<i>Ekkokammer?</i>	3
HVEM HAR ANSVARET FOR DYREVELFERD I NORGE?	4
<i>Mattilsynets rolle</i>	4
<i>Politiets rolle</i>	4
<i>Stortingsmelding</i>	4
TIDLIGERE FORSKNING	5
VEIEN VIDERE I OPPGAVEN	9
TEORI	10
ETIKK/MAKT	11
KAPITAL	14
SYMBOLSK MAKT	15
BYRÅKRATI	15
DISKUSJON OG HANDLING	17
KONSUMENTERS RASJONELLE VALG	19
METODE	22
VALG AV FORSKNINGSMETODE	22
DISKUSJONSSIDER SOM DATA	24
DET MESTE AV INTERNETT ER OFFENTLIG	25
HERMENEUTIKK	28
PÅLITELIGHET	29
GYLDIGHET	29
GENERALISERING (OVERFØRING)	30
ANALYSE	31
I HVER SIN SKYTTERGRAV	31
NÅR DET BESTE ARGUMENT ER DITT EGET	33
BONDEN SOM ER PÅ LAG MED «FIENDEN»	35
DYREVELFERDSHIERARKI I NORSK LANDBRUK	38
HAR MATTILSYNET LEGITIM MAKT?	44
KONKLUSJON	50
VEDLEGG	53
LITTERATURLISTE	55

Innledning

Tema og problemstilling

Det er nesten ikke noe jeg er mer glad i enn mat. Mat er bokstavelig talt livsnødvendig, men det er også, i alle fall for meg, en glede. Utforske forskjellige smaker og nyte opplevelsene, gjerne med venner er en ting jeg setter stor pris på. Men, mat er ikke alltid like «enkelt». For hva er mat? Min mat bør og er mest sannsynlig ikke helt det samme som din mat. Noen spiser «alt», andre spiser ikke gris av religiøse grunner, mens andre ikke spiser kjøtt i det hele tatt. Vi kan alle ha ulike grunner til hvorfor vi spiser eller ikke spiser det vi gjør, og en grunn kan være etiske årsaker. Det å avstå fra å spise kjøtt kan være en politisk handling. Blant annet kan det være en protest mot hvordan dyr blir behandlet for at vi skal få mat. I denne oppgaven skal jeg ta for meg hvordan de som produserer maten, og de som er kritiske til måten dette blir gjort på, diskuterer dyrevelferd på Facebook.

I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på *hvordan* produsenter/bønder og dyrevernerne snakker om, og diskuterer temaet dyrevelferd, på to utvalgte grupper på Facebook. Venner av norsk landbruk er en stor gruppe med over 50 000 medlemmer som diskuterer og deler erfaringer fra norsk landbruk. Dyrevernalliansen er en stor aktør i Norge når det gjelder å sette dyrevelferd på dagsorden. De jobber for systemendringer av lovverk og opp mot landbrukets ulike interessegrupper for å bedre dyrs levevilkår. På deres side er det mange som diskuterer og kommenterer temaene som Dyrevernalliansen tar opp. Å se på hvordan de ulike aktørene diskuterer dyrevelferd er interessant da det virker som dette er et stort og omdiskutert tema. For hva er dyrevelferd og hvorfor er det så «vanskelig» å enes om?

Jeg har jobbet ut ifra en hovedproblemstilling og velger å presentere denne helt innledningsvis:

I hvilken grad finnes det enighet om dyrevelferd mellom bønder og dyrevernerne?

Jeg har også hatt en underproblemstilling:

Hvordan diskuteres dyrevelferd på Facebook?

Disse problemstillingene har jeg valgt da min oppfattelse er at dyrevelferd er et omstridt tema med mange ulike meninger og synspunkter rundt. Jeg har hatt en forventning om at dyrevennere og bønder har et veldig ulikt syn på dyrevelferd.

I oppgaven har jeg valgt å avgrense dyrevelferdsbegrepet til å omhandle husdyr.

Min case har vært å se hvordan Facebook-diskusjoner som handler om dyrevelferd utarter seg, hva de diskuterer og hvilke likheter det er mellom de to gruppene Venner av norsk landbruk og Dyrevennalliansen. Som vi skal se er det flere likheter enn de kanskje tror selv. Mer om avgrensning og hvordan jeg har jobbet kommer jeg tilbake til i metodekapittelet.

Sosiale medier

Det som skiller sosiale medier kontra tradisjonelle medier er at mens tradisjonelle medier har en klar avsender og mottaker, åpner sosiale medier opp for at alle er avsender og mottaker. Som bruker av sosiale medier kan du selv produsere tekst, bilder og video og spre det til et nettverk av venner, bekjente eller ukjente. Man skaper seg altså et nettverk av mennesker som man kan ha en løs forbindelse med. For eksempel gjennom felles interesser (Enjolras, *et al.*, 2013).

Facebook er fortsatt det største sosiale mediet i Norge, og ifølge Ipsos er det drøyt 2,7 millioner nordmenn som daglig bruker Facebook (Ipsos, 2016).

Folk bruker sosiale medier ulikt, ut ifra hvilket behov de har. Det som er interessant å se på, med denne masteroppgaven i tankene, er hvordan vi bruker sosiale medier og Facebook som et forum for samfunnsengasjement. Jürgen Habermas (1991) snakker om en borgerlig offentlighet hvor han betrakter det offentlige rom som en sfære der samfunnsborgere kan diskutere og debattere det politiske systemet.

Sosiale medier kan være en form for et slikt offentlig rom hvor samfunnsengasjementet kommer til syne. Ulike grupper som før kanskje ikke hadde mulighet til å uttrykke seg av ulike grunner, for eksempel gjennom lite fokus i media (spalteplass) eller som ikke hadde en plattform hvor de følte det var naturlig å uttrykke seg, kan nå lettere søke opp likesinnede på Internett, og sosiale medier. Sosiale medier kan sies å ha gjort det lettere å ta del i den offentlige debatten, og bli samfunnsengasjert, da det er så lett å uttrykke seg (Steen-Johnsen, Enjolras og Wollebæk,

2013). Internett gjør det mulig for oss å søke opp hva som helst hvor som helst, og vi blir mye mer enn før eksponert for nyheter (falske eller ekte), meninger og visuelle uttrykk av alle slag. Dette gjør det også lettere å etterprøve påstander som blir ytret. Man kan med liten innsats søke opp, og verifisere eller avvise utsagn (Holte, 2012).

Debatt på sosiale medier

Nettdebatter er utbredt, og Facebook er den største arenaen ifølge Enjolras, *et al.* (2013) og hele 22 prosent av den norske befolkningen deltar i diskusjoner på Facebook. Hele en av tre nordmenn diskuterer på Internett på ulike arenaer. De fleste diskuterer ikke med fremmede, men med mennesker de har en form for forbindelse med i den fysiske verden (*ibid.*).

Det er greit å huske at diskusjoner på sosiale medier, og i mitt tilfelle Facebook, ikke er en debatt som fungerer på samme måte som om man skulle gjort det i den fysiske verden. I en debatt på Internett kan man svare når man vil, og i det man svarer kan ti nye kommentarer kommet til. Debatter kan bli preget av mange kommentarer som gjør at det kan bli for mye for enkelte å lese gjennom alle kommentarer. Debattene kan bære preg av gjentakelser av synspunkter og av at folk ikke har lest hele debatten.

Ekkokammer?

Ekkokammereffekten vil si at man bare ser og hører ting man var enig i fra før. Man blir lite konfrontert med sine meninger og standpunkter (Sunstein, 2009). Dette er ikke noe jeg opplever i min data, da debattanter ofte møter motargumenter. Det er likevel interessant å merke det Enjolras, *et al.* (2013) skriver, nemlig at siden Facebook er en arena hvor man ofte diskuterer med mennesker man har en viss forbindelse til, så kan det hende det blir et slags ekkokammereffekt ved at det er en litt begrenset meningsbrytning. I grupper som Venner av norsk landbruk, hvor de fleste har en tilknytning til landbruket, eller Dyrevernalliansen der de fleste er over gjennomsnittet interessert og opptatt av dyrevelferd, kan det kanskje tenkes at man ser en slik effekt. Jeg mener å se en slik effekt i mitt datamateriale, og dette er noe jeg vil komme nærmere tilbake til i analysen. Som nevnt i studien til Enjolras, *et al.* (2013) viser de til at folk diskuterer oftere med meningsfeller enn med meningsmotstandere på Facebook. Ifølge

forfatterne er det 24 prosent av de som diskuterer på Facebook som svært ofte diskuterer med mennesker med samme grunnholdning som dem selv.

Hvem har ansvaret for dyrevelferd i Norge?

Nå skal jeg kort informere litt om hvem som har ansvaret for dyrevelferd i Norge, og hvordan det forvaltes.

Mattilsynets rolle

Mattilsynet ligger under Landbruks- og matdepartementet og er statens forvaltningsorgan for blant annet å sikre trygg mat. De skriver på sine nettsider: «*Vi skal fremje folke-, plante-, fiske- og dyrehelse, miljøvennleg produksjon og etisk forsvarleg hald av fisk og dyr. (..)*» (Mattilsynet, 2017)

Det vil si at det er Mattilsynet som har ansvar for at alle som har og driver med for eksempel matproduksjon følger både norske-, og internasjonale EØS-regler som Norge er underlagt. Det er dyreeierens ansvar for at dyr har det bra, men Mattilsynet har plikt og rett til å gripe inn om det ikke skjer. (Mattilsynet, 2015)

I loven om dyrevelferd står det blant annet skrevet i §5: «*Enhver som har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, skal snarest mulig varsle Mattilsynet eller politiet. (..)*» (Lovdata, 2009)

Politiets rolle

I 2015 ble det inngått et større samarbeid mellom Landbruks- og matdepartementet og Justisdepartementet. I januar 2015 ble en gruppe satt for å utarbeide en tiltakspakke for å styrke Mattilsynets og politiets arbeid med bekjempelse av dyrevelferdskriminalitet. Det er nå flere steder i landet dyrepoliti som jobber spesifikt med dette.

Stortingsmelding

Landbruks- og matdepartementet kom i 2002-2003 ut med en stortingsmelding om dyrehold og dyrevelferd (Regjeringen.no, 2002). Der skriver de blant annet at vi mennesker har brukt dyr til vår nytte i uminnelige tider. I meldingen skriver de at dyrehold og matproduksjon sjelden

skjer uten frihetsberøvelse og en begrensning i dyrs naturlige adferd i naturen, men at ulike former for produksjon i ulik grad begrenser denne adferden. Stortingsmeldingen inneholder blant annet indikasjoner på hvordan «ytterliggående dyrevernavtivistene» tenker: «*Dagens ytterliggående dyrevernavtivistene bygger gjerne enten på et utilitaristisk syn, der menneskers og dyrs opplevelse av smerte og lyst skal telle likt i en etisk avveining, eller en rettighetsfilosofi som fremholder dyrs integritet og selvstendige rett til liv*» (St.meld. nr. 12, 2002-2003: 19).

Dyrevelferd er et tema som er relativt lite studert i Norge, men nedenfor kommer det et knippe tidligere forskning som er relevant for min oppgave.

Tidligere forskning

I dette avsnittet skal jeg gjøre rede for tidligere forskning på dyrevelferd som jeg ser som relevant for denne oppgaven, og som jeg har hatt i bakhodet da jeg jobbet med analysen i mitt forskningsprosjekt.

Skarstad, Terragni og Torjusen (2007) sin artikkel «Animal welfare according to Norwegian consumers and producers» avdekker en del spennende momenter ved hva nordmenn, både forbrukere og produsenter, ser på som god dyrevelferd.

Skarstad, Terragni og Torjusen (2007) påpeker at tidligere studier viser at vilkårene for husdyr i Norge generelt er tilfredsstillende etter forbrukerens standard. Både i Lavik og Kjørstad (2005) og Berg (2002) kan vi se at dyrevelferd ofte ikke er en stor bekymring hos forbrukerne, og det å drepe dyr for mat er bredt akseptert i befolkningen. Men studien til Skarstad, Terragni og Torjusen (2007) spør: hva er et godt liv og god dyrevelferd?

Gjennom fokusgrupper fant forskerne ut at de kunne dele dyrevelferdssynet i to blant den delen av informantene som var *forbrukere*. De som følte de kunne spise for eksempel elg, med god samvittighet fordi elgen har levd et mer *naturlig* liv helt frem til sin død - i det fri, i motsetning til de dyrene som lever på bås og som nesten aldri får være ute. Det andre synet på god dyrevelferd er de som fokuserer på godt stell av dyrene på gården. At bonden har et personlig forhold til sine dyr, at dyrene er rene, at de får nok mat og drikke, men ikke at de overfører dyrene. Disse dyrene er mye lykkeligere enn dyrene som kun blir holdt for produksjon og ren profitt, ifølge informantene i studien.

Skarstad, Terragni og Torjusen (2007) påpeker at den første gruppen ønsker at dyrene skal leve så nært en naturtilstand som mulig. Den andre gruppen påpeker viktigheten av personlig kontakt mellom bonden og dyra, og at bonden ser et hvert dyr som et individ, og ikke en del av en stor masse:

«Farms that don't have thousands of cows are nicer, and it is good to think of farm animals being patted and stroked. When animal welfare was primarily an expression of care, the idea of nature was often used to indicate the normal development of animals (...). Cows that are bred to become mountains of meat and that cannot stand up because their bone structure is too weak, and hens forced to lay eggs that are bigger than nature intended, are examples of what was referred to as "unnatural". The ideal, in this case, was the natural relationship between animals and humans in small-scale production. » (Skarstad, Terragni og Torjusen, 2007: 78-79)

Dette får støtte i forskningen til Berg (2002) som handler om synet på dyrevelferd i Norge. Studien viser at over halvparten (53%) tror dyr på små bruk har det bedre enn dyr på store bruk, og få mener det motsatte, at dyr på store bruk har det bedre enn dyr på små bruk (9%). Hovedinntrykket blant folk i Norge er at norske husdyr på små, gjerne økologiske, gårder har det best.

Skarstad, Terragni og Torjusen (2007), skriver imidlertid at uansett hvordan de to gruppene ser på dyrevelferd er det en ting som går igjen som grunnleggende, og det er at bonden må se på, og behandle dyrene som dyr, og ikke mat. Om bonden ser på dyrene som mat når de fortsatt er i live var for informantene et tegn på at det har gått for langt. Noe studien også viste var forbrukerens sprikende tankegang om dyr og mat, når de skulle handle. For informantene var det å organisere måltider snakk om tid, økonomi, preferanser i familien, variasjon og ønske om å lage sunn mat til familien:

«animal welfare as an explicit concern was almost never mentioned spontaneously when talking about everyday eating. (...) The idea of having to make choices among products because of animal welfare reason was not taken into consideration, as products associated with poor practices were simply not expected to be found among the goods available on the market. The fact that food products are Norwegian was sufficient » (Skarstad, Terragni og Torjusen, 2007: 79).

Studien viser at forbrukere i Norge stoler på måten maten er produsert, med strenge kvalitetskrav stilt av myndighetene. Dermed er de ganske fornøyd med måten de håndterer

dyrevelferdsspørsmål, som ikke krever spesifikt ansvar eller behov for en reflekterende holdning når de skal gå til innkjøp av mat. Både produsenter og konsumenter var skeptiske til å lage dyrevelferd som en kommersiell egenskap som differensierer markedet. (Skarstad, Terragni og Torjusen, 2007)

Bonden, eller produsenten, tenker at det er god dyrevelferd når dyra får mat, vann, veterinærstell, er rene og de generelt tar godt vare på dyra. Produsentene i studien mener også det er god dyrevelferd når dyrene «leverer varene» i form av økonomiske resultater til bonden. På spørsmål om bonden kunne tenke seg strengere reguleringer for dyrevelferd så var det mange produsenter som var negative, men det fantes også de som tenkte at strenge dyrevelferdsregler kunne bli en konkurransefordel for det norske landbruket. Å gjøre dyrevelferd til et kvalitetsstempel for norske produkter ble blant noen produsenter ansett som en strategi for å møte større konkurranse fra det industrialiserte landbruket i utlandet (ibid.)

En annen studie, som handler om hvordan grisebønder i diverse land i Europa ser på dyrevelferd, fant ut at det er hovedsakelig to syn som går igjen da de undersøkte hva produsenter ser på som god dyrevelferd. De så en tendens i sine funn, ved å skille mellom fire grupper for dyrevelferdsordninger blant produsentene. Dette etter Bock and van Leeuwen (2005), som sitert i Bock og van Huik (2007):

« (1) Basic (farm) quality assurance schemes that contain an animal welfare component, but with a primary focus on other themes, mostly food safety, product quality and traceability. The animal welfare standards are in line with those set by European or national legislation.

(2) Top (farm) quality assurance schemes that contain an animal welfare component, but also primarily focus on other themes, mostly food safety, product quality and traceability. These animal welfare standards are more stringent than those set by European or national legislation.

(3) Specific animal welfare schemes that focus explicitly on animal welfare and claim to guarantee significant improvements in animal welfare. Generally their animal welfare standards go well beyond European or national legislation.

(4) Organic schemes; that follow the basic organic philosophy for farming. Animal welfare is included in this philosophy, which has a broader reach and also includes concerns over environmental health, food safety and quality. Animal welfare standards in these schemes go well beyond European or national legislation » (Bock og van Huik, 2007: 932-933).

Det delte synet på dyrevelferd blant produsentene inn i to hovedgrupper: de produsentene som ser på dyrevelferd i betydning av at de tar vare på dyret ved at de produserer godt, de får mat og vann og nødvendig pleie. De produsentene som tilhører kategori 1 og 2 som nevnt over, har ofte dette synet på dyrevelferd. Den andre gruppen er den som tenker at dyret skal leve i en mer naturlig tilstand, hvor de får utløp for sin naturlige oppførsel og fokus på komfort. Studien viser at de som tilhører kategori 3 og 4 av dyrevelferdsordninger ofte har dette synet på dyrevelferd.

Skarstad, Terragni og Torjusen (2007) som nevnt tidligere, påpeker at norske produsenter i flertall tilhører den første gruppen av synet på dyrevelferd, men økologiske produsenter tilhører i større grad den siste kategorien og definerer dyrevelferd i en mer naturlig tilstand.

Studien til Bock og van Huik (2007) viser at motivasjonen for å bli med i en ordning som merker for god dyrevelferd ofte er økonomisk motivert. Produsentene tenker at prisen blir bedre og at de får en bedre tilgang til markedet. Unntaket er produsentene som faller i kategori 3 og 4, som listet ovenfor ofte hadde en etisk grunn for å være med i en slik dyrevelferdsordning. De fleste i kategori 1 og 2 var derimot ganske skeptiske til å bli med i egne dyrevelferdsordninger da de blant annet tvilte på forbrukernes villighet til å betale for bedre dyrevelferd (Bock og van Huik, 2007).

Men de fleste grisebøndene tenkte at det kom til å bli obligatorisk å bli med i en slik dyrevelferdsordning etterhvert: *«Most farmers expected that participation in quality assurance schemes will become mandatory in the near future and that staying outside of schemes will only be possible for very small farms, operating in a local niche market; not for “real” professional farmers who produce for a larger market and sell their pigs to non-local slaughterhouses and retailers »* (Bock og van Huik, 2007: 936).

Bøndene i de forskjellige dyrevelferdsordningene og landene i studien hadde ganske likt syn på markedet og forbrukere: mange følte seg angrepet fra ulike hold, blant annet av dyrevernerne med urealistisk mål og syn på hvordan man kan drive griseproduksjon. De følte seg også angrepet av forbrukere som hevder de er opptatt av dyrevelferd, men som ikke er villige til å betale en høyere pris for kjøttet når det kommer til stykket.

Bare en liten del av bøndene trodde forbrukere var oppriktig bekymret over dyrevelferden, og noen av disse produsentene satte også pris på den jobben dyrevernerne gjør. Disse produsentene

var de som drev økologisk, eller drev med dyrevelferdsordninger som er mer enn krevd ved loven, altså kategori 3 og 4 som nevnt over.

Produsentene i studien var spesielt skeptisk til forhandlere og mange tenkte de brukte dyrevelferd for å tiltrekke seg kunder, og at forhandlerne ikke var villige til å betale prisen for høyere velferd. Britiske produsenter spesielt, mente at de driver med en dobbelstandard hvor de krever høy standard fra produsenter innlands, men samtidig importerer billig kjøtt utenifra fra produsenter med lavere standard for dyrevelferd.

Veien videre i oppgaven

I neste del av oppgaven vil det komme et teoretisk rammeverk som jeg har sett og forstått min data gjennom. I metoddelen gjør jeg rede for mine valg om hvordan jeg har gjennomført oppgaven metodisk. Jeg bruker teorien aktivt i analysen, hvor jeg bruker sitater og innlegg fra de to Facebook-gruppene. Selve analysen er diskuterende og avsluttes med en konklusjon.

Teori

I denne delen av oppgaven skal jeg ta for meg hovedteoriene som er brukt i analysen. Altså oppgavens teoretiske rammeverk. Berger og Luckmann (2000: 40) skriver blant annet:

«Hverdagslivet fremstår som en virkelighet som tolkes av mennesker, og som er subjektivt meningsfylt for dem som en helhetlig verden.»

Hvilke erfaringer man har som person, og hvilken kunnskap man besitter varierer fra individ til individ, men deler av kunnskapen man har, deler man med andre. Akkumuleringen av kunnskap er selektiv, men i kraft av denne akkumuleringen bygges det et sosialt lager av kunnskap i samfunnet. Noe blir glemt, noe blir videreført gjennom generasjoner. Interaksjonen med andre i hverdagslivet blir alltid påvirket av det felles lageret av kunnskap vi besitter. Berger og Luckmann (2000: 59) bruker et eksempel om fattigdom: Jeg er fattig, og derfor kan jeg ikke forvente å bo i en villa. Denne kunnskapen deler jeg med andre fattige og de som er mer privilegerte. Siden vi deler det samme sosiale lageret av kunnskap, blir det lettere å «plassere» enkeltmennesker i samfunnet og «behandle» dem deretter. Dette blir umulig for en som ikke deler den samme kunnskapen. En fra en annen kultur vil kanskje ikke se på meg som fattig, for kriteriene for fattigdom er annerledes i det samfunnet. – Jeg har råd til mat og har tak over hodet, hvordan kan jeg da være fattig?

Bourdieu (som sitert i Aakvaag, 2008) skrev om det objektivistiske bruddet, hvor han mener at aktører ikke selv har adekvat kunnskap om de sosiale betingelser man er underlagt. Bourdieu hevder at det hovedsakelig finnes tre grunner til dette. Han mener at folks hverdagsoppfatning og kunnskap er sterkt preget av en rekke feiloppfatninger og at kunnskapen er basert på erfaring, og ikke teori. Han mener også kunnskapen gjenspeiler aktørenes posisjon i samfunnet. Den er da med andre ord lokal og partiell, og ikke universell. Verden ser annerledes ut avhengig av hvor du ser den fra. Dette gjennom hvilken kapital du innehar og hvilket sosialt felt du tilhører. Kapital blir for Bourdieu brukt i en videre forstand enn økonomi. Det handler om makt og dominans som individ eller hele grupper.

Ved å innføre *habitus*-begrepet forklarer Bourdieu kjernen i sin handlingsteori og aktørforståelsen. Habitus for Bourdieu, er hvordan vi oppfatter, vurderer og handler. Det setter preg på hvordan vi tenker og hvem vi er (Aakvaag, 2008: 150-161). Bourdieu skal jeg komme tilbake til litt senere i kapittelet.

Det er gjennom det sosialkonstruktivistiske synet jeg i denne oppgaven belyser analysen. -Ved å se kommentarer, meninger og verdisyn gjennom forståelsen av hva som er rett og galt, handler om *din forståelse* av virkeligheten. La meg vise ved et eksempel funnet gjennom siden til Venner av norsk landbruk:

«Jeg er stolt av vårt folk, våre egne som har gått før oss, som har opparbeidet mye kunnskap, som har lagt til rette for fremtiden, og de som kommer etter å skaper upåklagelig god dyrevelferd og helse sikker mat til folket! (..)»

Og disse to, hentet fra en kommentar på et innlegg fra Dyrevernalliansen sin Facebookside:

«Det er typisk norsk det, og ikke tenke på dyrene!»

«Norge henger som vanlig laaaaangt etter når det gjelder dyresaker....»

Her kan man se et brudd av forståelsen av hvordan dyrevelferden i Norge er. En som skriver på siden til Venner av norsk landbruk mener det er upåklagelig dyrevelferd, mens to som har kommentert på Dyrevernalliansen sin side mener Norge henger langt etter, og at det er typisk norsk å ikke tenke på dyrene. Begge synene er mer eller mindre deres subjektive meninger.

Etikk/makt

Synet på hvordan dyr, og her da særlig husdyr i Norge behandles, er som vi skal se i analysekapittelet, ganske delt.

Flertallet i Norge ser på det av bruk av dyr til menneskers nytte som en nødvendighet, da vi for eksempel kan få kjøtt, melk og ull fra vanlige husdyr i Norge. "I 2004 spiste godt over 90 prosent av befolkningen kjøtt, ifølge en studie av Lavik og Kjørstad (2005). De som ikke synes dette er greit, prøver å gjøre det Bourdieu beskriver som å rokke ved *doxa* – en tatt for gitt-het som befinner seg i samfunnet.

Spørsmål om etikk og moral er delt. Både grunnet erfaring, tro, livssyn, kultur og vaner. Føllesdal (2000: 67) skriver at alle betrakter sine egne prinsipper som innlysende, men at en

annen strategi er å være åpen for at prinsipper, konkrete vurderinger og begreper må kunne begrunnes og endres for å nå frem til en refleksiv likevekt, der det er samsvar mellom konklusjoner og premisser. Når det kommer til hva dyr kan oppleve, føle og dermed hva som vil si hva som er god dyrevelferd, er oppfatninger ulike. Føllesdal peker på tre viktige områder og stiller mange spørsmål knyttet til moral og etikk: Det første er at alle berørte parter bør tas like stort hensyn til. Det vil si at det Singer (2002) snakker om, der alle berørte parter må behandles likt, er en grunnleggende forutsetning som garanterer at det tas like mye hensyn til alles interesser. For Singer innebærer dette, at likhetsprinsippet ikke skal gå ut over vår omsorg eller vilje til å ta hensyn til andres interesser, og at den bør være uavhengig av hvordan de er eller hvilke evner de tilfeldigvis har. Hva vil det si å gi alle lik vekt? Skal hensynet til de mange gå på akkord for de få? Eller bør det også bli vist hensyn til at den enkelte har vern mot flertallets interesser? Hvilke interesser skal telle?

Føllesdal (2000: 67-68) spør også hvilke vesener som teller. Hvem har moralsk status i vurderingen av hvordan vi bør handle moralsk? Er det slik at vi mennesker skal ta hensyn til hvordan vi behandler dyr ut ifra at vi selv føler ubehag ved å se noen former for avlivning, eller fordi vi blir avstumpet ved å drepe dyr? Eller har dyr også et selvstendig krav til hensyn?

Føllesdal svarer på disse spørsmålene ved å henvise blant annet til tidligere nevnte, Peter Singer, en filosof som har en nyttemaksimeringstankegang som er en moralfilosofisk retning og kalles utilitarismen. Denne tankegangen går ut på at man prøver å maksimere velferden hos alle parter, sett under ett. Om det å avle husdyr for kjøtt gjør at svin og storfe lider, må det veies opp mot nytten og velværet det gir mennesker. Singer mener derimot at det ikke oppveies. Singer hevder at for et vesen skal bli tatt hensyn til, må den være i stand til å føle lidelse, velbehag eller glede. Om ikke den gjør det, er det ingenting å ta hensyn til (Singer, 2002:9). Med dette, mener Føllesdal, er tanken at dersom lykken maksimeres ved å ta livet av noen vesener uten at de lider, er dette uproblematisk ut ifra teorien til Singer. Husdyrhold må heller ikke opphøre, til tross for at det kan påføre lidelse. Spørsmålet er om lidelsene til noen vesener oppveies av velvære og positive opplevelser for andre.

Føllesdal drar inn kontraktetikk, og her skal alle berørte parter telle likt i den forstand at reguleringer og samfunnsinstitusjoner må kunne forsvares overfor de berørte partene. Dette vil si at tilfredsstillende regler er de som alle berørte parter klarer å slutte seg til, eller innfinne seg med. Innenfor kontraktetisk tenkning er hvilke sider ved individets situasjon skal telle som

grunnlag for villkår mot mulige regler, et viktig normativt spørsmål. For eksempel, i argumentene om hvordan samfunnsinstitusjonene bør være, må vi også avklare hvilke interesser institusjoner skal være ansvarlige for, og hvilke interesser aktørene skal være ansvarlig for. Rawls (1971) som sitert i Føllesdal (2000), legger i sin kontraktetikk, vekt på to interesser som vi må ta for gitt at mennesker har, utover det å dekke våre grunnleggende behov. Det ene er rettferdighetssans. Vi underlegger, anvender og forstår regler vi ser på som rettferdige. Føllesdal påpeker at denne rettferdighetssansen ikke er opplagt. Det krever oppdragelse og et samfunn som oppfordrer til denne interessen. Det andre Rawls påpeker er at vi er rasjonelle. Hver av oss har evne til å danne seg et bilde av det gode liv innenfor de mulighetene vi har eller kan få. Kontraktetikere blir derfor kritisert. Blant annet for at det finnes vesen og mennesker som ikke kan ha disse interessene. Blant annet barn, sterkt utviklingshemmede og dyr. Annen kontraktetisk tenkning går ut på å finne hvilke normer som egennyttige vesener kan enes om. Det vil si, vesener som kan følge regler, ha viljekontroll og oppleve smerte og velvære. Også disse variantene av kontraktetikk kan føre til at de svakeste faller utenfor. For det finnes også mennesker som ikke kan fremme sine egennyttige interesser. Derfor avviser mange også denne kontraktetikken da mange mener man har en særskilt viktig moralsk plikt og ansvar for de svake og sårbare.

Tradisjonell kontraktetikkteori har omfattet mennesker, men vesener kan ifølge Føllesdal ha interesser som blir berørt, også når de ikke er i stand til å si ifra eller kan følge regler eller reflektere over egen adferd. Dette kan gjelde dyr som opplever velvære, ubehag eller smerte. En kontraktetikk kan ta utgangspunkt i at normer må ivareta forskjellige interesser som ulike berørte parter har. Et sentralt spørsmål blir da om alle disse partene har moralsk status. I kontraktetisk teori blir dette et spørsmål om de er parter vi anser som riktig å kunne forsvare våre handlinger ovenfor, ut fra grunner disse partene ikke har noe grunn til å avvise. Dette perspektivet kan skille normer mellom ulike parter, for eksempel en skjevfordeling mellom en part, mennesker, som har evnen til å planlegge, ovenfor dyr som bare opplever smerte og velvære, uten evne til å skade.

Noen konsekvenser av slik kontraktetisk tilnærming, mener Føllesdal det er verdt å merke seg:

«For det første vil disse teoriene avvise at vi alltid har plikt til å fremme det beste utfallet – her skiller de seg fra utilitarismen slik den uttrykkes blant annet av Singer. Plikten til ikke å forårsake skade kan være viktigere enn en plikt til generell velgjørenhet. Det er for eksempel

mer problematisk å misbruke noen som middel for å oppnå egne mål, enn å unnlate å fremme vedkommendes interesser. På dette punktet gir kontraktetikken uttrykk for Kants velkjente krav om at mennesker aldri må brukes bare som middel, men alltid også behandles som et mål» (Føllesdal, 2000: 75).

For Bourdieu (1995: 101) er det å forstå interessebegrepet å innse at det ikke bare står i motsetning til et begrep om mangel på interesse eller motivasjon, men også i motsetning til likestilling. Han hevder det å være likestilt er at man ikke er motivert av spillet, og at man ikke foretrekker noe foran noe annet, samtidig som man ikke er i stand til å skjelne mellom de innsatser som blir gjort relevante. Begrepet han innfører er *illusio*, og det er en tilstand av å være plassert, fanget i spillet og av spillet. Det å være interessert er å innrømme at det fører til noe som gir mening, og at det som står på spill er viktig å forfølge. Dermed mener han at interessebegrepet er fullstendig ulikt den universelle interessen i utilitaristisk teori. En uvitende allmenngjerning av den interesseformen som er brukt av en kapitalistisk økonomi. «*Dette inneber altså at det finst like mange «interesser som det finst felt, at kvart felt på same tid føreset og skaper ei spesifikk form for interesse som er usamanliknbar med dei interessene som råder andre stader»* (Bourdieu, Nicolaysen og Wacquant, 1995: 102).

Hvert felt har en spesifikk form for interesse, en spesifikk *illusio* som arter seg som en innebygd erkjennelse av verdiene som står på spill i spillet, og som et mønster for de ulike reglene som styrer spillet. Den spesifikke interessen som er delaktig i spillet blir differensiert alt ettersom hvilke posisjoner som blir inntatt i spillet. Dominerende i motsetning til de dominerte.

Kapital

Som tidligere nevnt er kapital noe som Bourdieu ser i videre forstand enn et økonomisk begrep. Han deler kapital inn i tre; den økonomiske kapitalen, den kulturelle kapitalen og den sosiale kapitalen (Bourdieu 1986, som nevnt i Bourdieu 1995.) Den kulturelle kapitalen mener han egentlig burde bli kalt informasjonskapital, for at begrepet skal være allment nok.

Den sosiale kapitalen er summen av ressurser som er mulige eller aktuelle, som et individ eller gruppe rår over i en varig relasjon med gjensidig anerkjennelse som er mer eller mindre institusjonalisert, det vil si summen av kapital og makt som kan akkumuleres ut fra et slikt omfang.

Symbolsk makt

Felt, er det Bourdieu kaller systemene av objektive relasjoner, som er et resultat av institusjonaliseringen av det sosiale i mekanismene. Feltet strukturerer habitus. Habitus er med å konstituere feltet som en forståelig verden, der hvor det finnes meninger og verdier som det er verdt å investere energi i. Felt kan sammenlignes med et spill. Spillerne er fanget av spillet, men de protesterer ikke, for de er med å bygge spillet, innsatsene og en tro (*doxa*), en erkjennelse som det ikke blir reist tvil ved. Dette er en slags kontrakt spillerne går med på, siden de er med på spillet. Denne hemmelige overomstendeligheten ligger til grunn for konkurranse og konflikter for spillerne i feltet. De har trumfkort på hånda, som har varierende verdi ettersom spillet forandrer seg. På den samme måten endrer hierarkiet av ulik type kapital (økonomisk, kulturell, sosial, symbolsk) seg i ulike felt. På et tidspunkt er styrkeforholdene mellom spillerne som avgjør felt-strukturen. En spiller kan sitte med alle trumfkortene, og slik får de akkumulert mer kapital, og dermed bli mer dominerende i feltet. (Bourdieu, Nicolaysen og Wacquant, 1995: 83-84)

All språklig kommunikasjon inneholder mulige makthandlinger. Det kan være aktører som har ulike posisjoner i fordelingen av relevante kapitalformer. Bourdieu mener at det er en illusjon om at det råder en språklig kommunisme, som bygger på tanken på at alle tar del i språket som man nyter sola. Språkbruket er ulikt fordelt, og forskjellene i den språklige kompetansen avsløres i det daglige. For eksempel mellom to personer, i et offentlig møte, i et jobbintervju og i radio og TV. Kompetansen fungerer differensierende. I politikken er det ofte talspersoner i kraft av at de sitter med et monopol på det legitime politiske uttrykket for den kollektive viljen. Ikke bare snakker de på vegne av de de representerer, men ofte i stedet for disse personene (Bourdieu, Nicolaysen og Wacquant, 1995: 132).

«Symbolsk makt er denne usynlige makten som bare kan utøves med delaktighet av de som ikke vet at de ligger under for den, eller endatil ikke vet at de utøver den.» (Bourdieu, 1996: 38).

Byråkrati

Jeg skal gå enda litt lengre tilbake i tid, og tanken om herredømme og makt. Max Weber (2010: 68) skriver: «*Herredømme kan opptre i høyst forskjellige former når det oppfattes i en helt generell betydning, som makt – altså som mulighet for å påtvinge andres adferd ens egen vilje.*»

Weber mener at vi oppfatter herredømme som identisk med å kunne befale noen eller noe i kraft av autoritet. Det skilles mellom legitim makt, og illegitim, og det er den legitime jeg skal ta for meg nå. Spørsmålet om legitimitet i begrunnelse i et herredømme viser til reelle strukturforskjeller mellom eksisterende former for herredømme. Det er fordi all makt har behov for å rettferdiggjøre seg selv.

Weber mener at et herredømme kan rettferdiggjøre seg selv gjennom tre legitimeringsprinsipper: Det første går på et legalt herredømme som ofte kommer til uttrykk gjennom et system av regler og er allment forpliktende. I dette tilfelle er makten til den eller de som bestemmer legitim om den utøves i henhold til regler. De avgjørelsene som skal tas må skje på et rent formelt grunnlag, og ut fra saklige betraktninger om hva som er hensiktsmessig. Forvaltningen foregår med bruk av arkiv og dokumenter. Dette legale herredømme er det som er mest vanlig i våre samfunn i dag, dog det finnes alltid noen av de andre formene for legalitetsprinsipper som kan bero på personlig autoritet, blant annet gjennom en tradisjonell forståelse hvor herskeren baserer seg på tradisjoner hvor lover blir laget gjennom visdom. Herskeren forvalter herredømme etter sitt behag. Forholdet mellom hersker og nærmeste krets er basert på troskap. Eller, det tredje prinsippet som går på karisma, hvor eksempler kan være profeter hvor det knyttes til herskerens person, og ikke tradisjon. Byråkratiet er et typisk eksempel på en herskestruktur som preges av rasjonalitet og regler. (Weber, 2010) Det er byråkratiet jeg skal gå litt nærmere inn på nå.

Det moderne embetsverket fungerer på en spesifikk måte:

- I) Det er et prinsipp om faste kompetanseområder for utøvelsen av myndighet. Områdene er ordnet etter regler, det vil si lover eller regler for forvaltningen. Det vil blant annet si at noen må se etter at reglene blir fulgt. Den myndigheten som kreves for å oppfylle disse pliktene er fordelt på en fastsatt måte og nøye regulert med hensyn til de tvangsmidler som embetsinnehaverne bruker. De som ansettes blir ansatt på generelle kvalifikasjonsregler. Det er for å sikre de plikter som er blitt fordelt, oppfylles regelmessig og at de tilsvarende rettigheter utøves.
- II) Det er et prinsipp om embetshierarki. – Et fast ordnet system med over- og underordnede stillinger hvor de med høyere myndighet har oppsyn med dem med mindre. Dette gjør det mulig å anke en lavere embetspersons avgjørelse ved å klage til en høyere instans.
- III) Den moderne måten å passe på embeter er gjennom saksdokumenter.

- IV) Embetsvirksomhet forutsetter en teoretisk skolering.
- V) Embetsutøvere skjøtter stillingene sine etter regler som er mer eller mindre faste. Kjennskap til regler utgjør ofte en spesifikk viten som embetspersoner ofte besitter. Det være seg for eksempel juss. (ibid: 97-99.)

Diskusjon og handling

Ifølge Jürgen Habermas (1999a) tvinges vi mennesker til å være fornuftige når vi bruker språket. Grunnen til dette er at vi må forholde oss kritisk og selvstendig til det andre sier. «Demokratiets fornuft» innebærer at et moderne demokrati ikke er bygget på tvang, vold, sosial status eller økonomiske ressurser, men på kraften av det beste argumentet. Habermas bruker begrepet *kommunikativ handling* hvor antakelsen hans er at mennesker løser konflikter og lever sine liv med hjelp av språklig kommunikasjon. Gjennom *kritiserbare gyldighetskrav* hevder Habermas at når vi møter andre mennesker i en samhandling etablerer vi en relasjon til tre forskjellige virkeligheter. Den *objektive* verden av fakta, den *sosiale* verden av sosiale relasjoner og den *subjektive* verden av indre tilstander som du selv har tilgang til.

Habermas mener vi hevder implisitt eller eksplisitt at det vi ser er *sant* med tanke på den objektive verden, at det er *riktig* for vår felles sosiale verden, og at vi er *sannferdige* med vår egne subjektive verden. Dette kan by på problemer om noen setter spørsmålsteget ved de tre gyldighetskravene. Eneste måten dette kan løses på er om noe kan underbygge gyldigheten av det vi sier. Rasjonelle argumenter gir oss gode grunner til å handle etter det vi gjennom språklig kommunikasjon har blitt enige om. Med denne tanken kan man se for seg at de fleste diskusjoner blir uløselige. Habermas mener at dette løses ved at samfunnsmedlemmer i stor grad deler de samme oppfatninger, verdier, normer og som i hverdagslivet begrenser at man må begrunne alt slik som kritiserbare gyldighetskrav kan medføre (Habermas, Smith og Smith, 1999b: 56-60).

Habermas som sitert i Aakvaag (2008), mener at forholdet mellom samfunnet og kommunikativ handling er gjensidig avhengig av hverandre: for det er bare gjennom kommunikativ handling man kan produsere og reprodusere mening (kultur), identiteter (person) og normer (institusjon). Ingen aktør uten struktur, og ingen struktur uten aktør. Habermas mener at aktører ikke er «slaver» av institusjonelle eller kulturelle mønstre som preger vårt samfunn, fordi

kommunikativ handling gir oss en potensiell kritisk avstand til den institusjonelle eller kulturelle settingen vi befinner oss i. Vi kan bruke *kritiserbare gyldighetskrav* hvor vi kan avfeie og kritisere innholdet i kulturelle verdensbilder og etablerte sannheter (Aakvaag, 2008: 177-179.)

Der Habermas mener at man kan snakke om en felles livsverden som samfunnsmedlemmer deler, avfeier Luhmann dette. Han hevder at min verden er ikke det samme som din verden, og dermed finnes det en livsverden i alle de forskjellige delsystemene (Kneer, 1997).

Luhmann (som sitert i Aakvaag, 2008) mener dette ikke bare innebærer at man observerer verden forskjellig, men at de ulike systemene ikke kan samarbeide eller samordne sine oppgaver for å løse fellesoppgaver. Systemene opererer ut i fra sin interesse og ytelse uten tanke for helheten. For eksempel kan et stort samfunnsproblem kreve samordning gjennom lovregulering av rettssystemet, bindende beslutninger fra politikere, kunnskap fra utdanningssystemet og informasjonsspredning gjennom det Luhmann kaller mediasystemet. Dette er umulig i et funksjonelt differensiert samfunn. Ifølge Luhmann finnes det heller ikke noe metasystem som er løftet over alle systemene som klarer å overvåke og kontrollere. Disse differensierte funksjonene eller systemene som Luhmann snakker om, har ikke noe institusjonelt sentrum, heller ikke i politikken.

Det Luhmann derimot mener er at de ulike systemene har mulighet til å påvirke hverandre siden de befinner seg i hverandres omverdener. Det vil si at det oppstår en gjensidig tilpasning og dette er nok til å forklare eksistensen av orden som finnes i et funksjonelt differensiert samfunn. Så hvor befinner aktøren eller personen, som Luhmann kaller det, seg i dette differensierte funksjonelle samfunnet? Han hevder at enhver person tilhører flere systemer og dette er fordi de sosiale systemene bare ivaretar én av mange formål i personens liv. Personer er i løpet av livet innom utdanningssystemet, avhengig av det økonomiske systemet for varer, nyheter fra mediene osv. Dette er med på å skape identitet, og personer som er en del av alle systemer kan ikke lengre fullt identifisere seg med sin situasjon i kun ett system. Man er ikke kun én ting. En miljøaktivist er ikke kun en miljøaktivist, vedkommende er for eksempel også en kunde, en stemmegiver, en datter/sønn, pasient osv. Et funksjonelt differensiert samfunn krever at man selv integrerer sine identiteter i en sammenhengende identitet (Aakvaag, 2008: 245-247).

Konsumenters rasjonelle valg

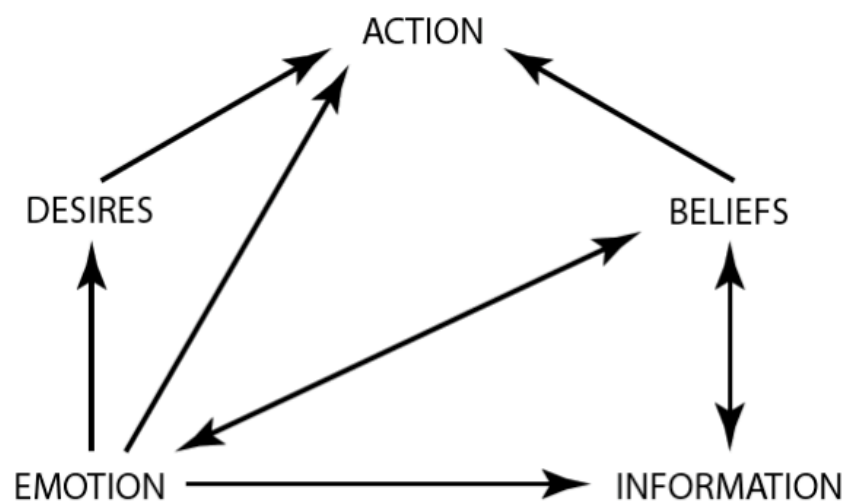
Hvordan vi mennesker handler og *ikke*-handler, eller teorien om rasjonelle valg («Rational choice theory», på engelsk) handler ifølge Elster (2008) om hvordan aktører bør handle for å nå sine mål og i så måte handle etter det formålet.

I teorien om rasjonelle valg (forkortes TRV videre i oppgaven) og i det sosial konstruktivistiske synet, er aktørens kunnskap om verden og en situasjons handlingsalternativer og konsekvenser viktig. Oppfatninger er viktig for et menneske handler ikke på grunnlag av at verden er objektiv, men hvordan aktøren subjektivt opplever den. Det objektive og subjektive trenger ikke å stemme overens. I TRV er rasjonelle oppfatninger basert på hvordan en aktør oppfatter verden, altså den trenger ikke være sann for å være rasjonell, men valgene må være basert på all informasjon aktøren besitter, og informasjonen må også være grunnen til at aktøren akkurat har den oppfatningen den har. Det å se bort fra informasjon som er relevant for en handling, er det samme som å være irrasjonell. En form for irrasjonell tenkning er vaner. Allerede etablerte oppfatninger om hvordan ting er og hvordan det skal være, sitter så dypt at man ikke klarer å revidere dem i lys av ny informasjon. Fordommer er en annen form for irrasjonell tenkning. Der man ser bort ifra informasjon om grupper eller individer, på bakgrunn av følelser som kan være styrt av sympatier eller fiendtligheter. For eksempel om jeg nekter å tro på ubehagelig informasjon som kommer frem om min bror, bare fordi han er min bror, styres mine oppfatninger av fordommer jeg besitter.

Våre oppfatninger kan være logisk konsistente uten å være skapt på en logisk korrekt måte. Det er vanlig å generalisere på egne erfaringer. Et eksempel er hvis jeg tror alle i verden er kristne fordi jeg selv har vokst opp i en kristen familie, i et kristent troende lokalsamfunn, har jeg generalisert på erfaringer som ikke er generaliserbare.

Ifølge TRV bør oppfatninger være upåvirket av ønsker. «Bør» må ikke påvirke «er». Ønsketenkning er irrasjonelt i den grad de kan forme oppfatninger. Om jeg ønsker å bli en profesjonell idrettsutøver, kan dette føre til at jeg omtolker eller ignorerer all informasjon som peker i en annen retning. For eksempel at jeg bortforklarer dårlige resultater på andre faktorer enn meg selv. Dårlig dommer, motspilleren ødela for meg, treneren ser ikke mitt potensial osv. Dette kan være med på å forme hvordan mine ønsker om hvordan det bør være, påvirke hvordan det faktisk er. Er jeg ikke en god idrettsutøver kan jeg ikke belage meg på å kunne leve av idrett (Aakvaag, 2008).

Det som utløser en handling er handlingsvalget, og dette består ifølge TRV, av en bevisst og overveid beslutning om å gjennomføre det beste, mest effektive av tilgjengelige alternativer med tanke på å realisere ønsker i lys av oppfatninger. For at en handling skal være rasjonell er det ikke nok at det du ønsker eller oppfatter er rasjonelt, også selve handlingsvalget ditt må være rasjonelt. Dette betyr at du som aktør må velge beste alternativ i lys av dine oppfatninger så det inntreffer som det beste alternativet for å nå et mål. For eksempel om man ønsker å spare mest mulig penger må man handle deretter. Kjøpe de billigste matvarene, og ta andre valg som vil senke regningene. Som det å spare strøm, kjøre mindre bil for å spare bensin osv. En svært vanlig form for irrasjonalitet ifølge TRV, er viljessvakhet. Hvor følelser som hat, begjær, kjærlighet og vaner kan overstyre fornuften. Dette vil si at vi mennesker kan gjøre motsatt av det vi vet er best for oss selv og andre.

Figur 1. En illustrasjon over hvordan Elster mener følelsene kan få deg til å handle irrasjonelt (Elster, 2008)

Teorien om rasjonelle valg hevder ikke at alle er egoistiske i sine ønsker og handlinger, men Elster (2008: 53) sier også: *Often, however, we use reason to justify interested actions. Even if my self-interest tells me not to give to charities, I want to retain the image of myself as a person who is not motivated solely by self-interest.*

Habitus-begrepet til Bourdieu (1995) var et brudd og kritikk av teorien om rasjonelle valg (TRV). Han kritiserer TRV da han mener det er en objektivistisk tanke om handling som en mekanisk reaksjon uten en aktør uten agent. Videre mener han subjektivismen i TRV erklærer at handling kommer som følger av bevisst intensjon, som et fritt prosjekt for en som alltid har klare mål og maksimerer nytten av disse ved hjelp av en rasjonell utregning. Habitus for Bourdieu er en måte å konstruere og forstå praksisen i sin spesifikke logikk, som er bundet i tid, som også er en motsetning til TRV som ifølge Bourdieu er fatal, og vanskeligere å overvinne.

Metode

I denne delen av oppgaven skal jeg redegjøre for mine valg av metode. Først skal jeg forklare valg av forskningsmetode, redegjøre for etiske problemstillinger ved oppgaven, skrive om hermeneutikk og sosiale medier. Før jeg til slutt vurderer dataenes pålitelighet og gyldighet.

Valg av forskningsmetode

I denne masteroppgaven har jeg valgt å sammenligne hvordan det blir snakket om dyr og dyrevelferd på to ulike diskusjonsgrupper på Facebook. Den ene gruppen heter «Venner av norsk landbruk» og er en gruppe for bønder og andre landbruksinteresserte. Den andre gruppen, «Dyrevernalliansen», er en side som organisasjonen Dyrevernalliansen drifter. Forskjellen mellom disse gruppene er at Venner av norsk landbruk ikke er drevet av en organisasjon, men hvem som helst kan poste og diskutere mange ulike temaer. Det er tre moderatorer på siden. Det er bønder, landbruksinteresserte og andre som poster på siden. Det blir en mer uredigert side hvor alle potensielt er avsender og mottaker.

På Dyrevernalliansen sin Facebook-side er det kun saker som omhandler dyrs velferd som blir postet. Disse innleggene er redigert og planlagt fra organisasjonens side, og de har egne ansatte som jobber med sosiale medier. På siden til Dyrevernalliansen blir det klart hvem som er avsender av hovedinnleggene. De er en organisasjon som jobber for å bedre dyrevelferden i Norge. Grunnen til at jeg valgte disse gruppene er for at Venner av norsk landbruk er det største av sitt slag med over 50 000 medlemmer, hvor det genereres mye stoff hver dag knyttet til norsk landbruk, og da naturligvis dyrehold. Dyrevernalliansen sin side ble valgt da de er en stor aktør for å bedre dyrevelferden i Norge. Både dyretesting i kosmetikk, pelsdyr, kjæledyr, ulvedebatten og husdyr/produksjonsdyr er temaer de jobber med til daglig. Jeg har valgt å fokusere på deres innlegg som omhandler produksjonsdyr og se hva slags debatt dette fører til i kommentarfeltet.

Det kan være litt problematisk å sammenligne de to gruppene, da den ene er styrt av profesjonelle med en klar agenda, og den andre har ingen klar agenda, utenom å diskutere landbruket generelt. Men samtidig tar de opp mange av de samme temaene, og jeg har prøvd å finne de samme diskusjonene på begge gruppene. Måten jeg har gjort det på er å finne saker om dyrevelferd, eller produksjonsmåter av mat, som andre medier tar opp. Jeg har da sett det som relevant om begge grupper diskuterer temaene i media. Ett slikt eksempel er

grisekastning. Dette er en sak som har blitt diskutert på begge sidene, og derfor vært lett å velge. I perioden jeg samlet data var også Forbrukerinspektørene på NRK opptatt av måten norsk mat blir produsert på. Både hvordan høna blir behandlet, og nyfødt kje. De hadde blant annet som mål å «redde høna». Denne programserien til NRK ble mye diskutert på begge gruppene, og ble derfor også naturlig for meg å ta med.

Jeg begynte med å bla inne på Venner av norsk landbruk sin Facebook-side. De fleste innleggene jeg har samlet inn er skrevet i begynnelsen av 2017, men jeg har også hentet noen som er tilbake til høsten 2016. Under presenteres de kriteriene jeg satte meg da jeg skulle begynne innhenting av data:

1. Saker som skaper debatt hvor ulike syn fremsettes og diskuteres.
2. Dyrevelferd. – hvordan vi behandler dyr. → holdninger/syn på dyr generelt gjennom tematikken dyrevelferd. Det er ikke saken i seg selv, men hvordan de snakker om det.
3. Behøver ikke være like saker.
4. Behøver ikke å ha utgangspunkt i en mediesak.
5. Tidsaspekt. Begynner øverst og finner saker som passer.
6. Sett grense på antall saker: metningspunkt.
7. Spredning i dyreslag.

I punkt 6 ser man det står at jeg skal slutte å hente inn saker når jeg har nådd et *metningspunkt*. Holter (1996) skriver om kvalitativ datainnsamling, og *metning* vil si at det ikke vil tilføre noe nytt å fortsette innsamlingen av data. Dette opplevde jeg etter en stund, da jeg så de samme temaene og argumentene komme igjen og igjen i diskusjonene om dyrevelferd.

Jeg fant noen koder som jeg kunne knagge på temaer som ble gjentatt i diskusjonene. Først ved innsamlingen i Venner av norsk landbruk. Der kunne jeg for eksempel lage knagger som «hierarki», «systemet har ansvaret», «forbruker har ansvaret» osv. Og så lagde jeg knagger i de samlede data fra Dyrevernalliansen sin side. Var det noen av de samme temaene? Jeg fant igjen så å si akkurat de samme temaene i begge grupper. Diskusjonene i analysen er debattsentrerte og jeg analyserer dimensjonene i temaene som blir tatt opp gjennom sitater og teori. I analysen har jeg endt opp med å vise eksempler og sitater to forskjellige diskusjoner fra Dyrevernalliansen sin side, og fire fra Venner av norsk landbruk. Tilsammen så hentet jeg inn

data fra 12 forskjellige diskusjoner om dyrevelferd på Venner av norsk landbruk og 9 forskjellige diskusjoner fra Dyrevernalliansen.

Du vil finne at jeg ikke har brukt eksempler fra alt innsamlet materiale. Jeg har likevel brukt all dataen som en del av datagrunnlaget og all innsamlet data er med som et bakteppe som danner analysen. Alle eksempler og sitater som jeg har hentet ut fra Facebook er direkte sitert, med lite eller ingen redigering. Om det er redigert er det for å gjøre det forståelig for deg som leser.

Diskusjonssider som data

Med utgangspunkt i problemstillingen valgte jeg passiv og skjult observasjon for å innhente dataen jeg trengte. Det å innhente informasjon på Internett er ikke problemfritt. Det er mange etiske hensyn å ta i betraktning, og jeg kommer nå til å gjøre rede for mine valg i lys av de etiske problemstillinger som oppstår med skjult observasjon. Ifølge Tjora (2012) strider skjult observasjon mot prinsippet at personer egentlig skal vite at de deltar i forskning og ha mulighet til å trekke seg fra prosjektet om de ønsker. Men da Internett er en offentlig arena kan det være vanskelig å innhente samtykke. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) har utviklet noen retningslinjer som jeg kommer til å bruke mye i min argumentasjon i metoden:

«Det er flere vanskeligheter forbundet med å innhente samtykke i digitale fora. For det første kan en forespørsel om samtykke til deltakende observasjon virke ødeleggende på den samhandlingen som forskeren vil studere. For det andre er deltakelsen flyktig, men informasjonen man ønsker å bruke kan være lagret og tilgjengelig, noe som gjør at det kan være vanskelig å få tak i personene man ønsker samtykke fra i etterkant. For det tredje kan folk utgi seg for å være en annen enn den de er. Dette gjør at forskeren ikke kan være sikker på at samtykke er innhentet fra den man ønsker å innhente samtykke fra.» (NESH, 2014)

Det å hente inn samtykke ville ha vært en vanskelig og lang prosess for denne oppgaven. Om jeg hadde skrevet et innlegg på siden hadde det nok forsvunnet etter kort tid grunnet stor pågang og mange innlegg som kommer fortløpende. Med over 50 000 flyktige medlemmer i gruppen hadde det vært vanskelig å få oppmerksomhet rundt, og gjort deltakerne oppmerksomme på min studie.

Det meste av Internett er offentlig

Ifølge Straffeloven §7 «(..) Består handlingen i fremsettelse av en ytring, er den også offentlig når ytringen er fremsatt på en måte som gjør den egnet til å nå et større antall personer.» (Endringslov til straffeloven 1902 mv., 2013) Dette vil si at en «lukket» gruppe, med over 50000 medlemmer, er offentlig. Men selv om den etter loven er offentlig, bør den ikke nødvendigvis føles offentlig for deltakerne:

«(..)Andre kan være innforstått med at informasjonen er offentlig, men samtidig ha sterke reserver mot at informasjonen blir brukt av andre i nye sammenhenger og kontekster, slik som i forskning. For noen kan en personlig blogg være en offentlig arena, mens andre betrakter bloggen som offentlig tilgjengelig, men privat i innhold. På ett og samme nettforum kan forskjellige deltakere ha ulik oppfatning av hva som er privat og offentlig, og deres kommunikasjons- og handlingsmønstre påvirkes av denne forståelsen.» (NESH, 2014)

I Venner av norsk landbruk, kan de ulike brukerne selvfølgelig ha ulike oppfatninger om hvorvidt de føler det er offentlig eller ikke, og det kan hende, siden de er med «likesinnede», med like interesser (landbruksspørsmål), at de føler de kan dele ting som oppleves som «privat». I min observasjon ser jeg de deler bilder av egne barn med ulike gårdsdyr, og at de skriver om sine erfaringer og meninger om gårdsdrift. NESH skriver at forskning på Internett og særlig sosiale medier og blogger har en flyktig karakter, og folk kan være villige til å gi fra seg personlig informasjon i et forum som er tilgjengelig for enhver, men at de ikke har ment at deres ytringer skal kunne brukes og spres videre eller forskes på (2014).

Gripsrud (2011: 41) skriver at Facebook er kåret til Norges tredje største medium bak NRK og TV2, og at Facebook kan regnes som en halvoffentlig sfære hvor nesten hvem som helst kan overhøre private samtaler og spre det videre: «Det kan kanskje best sammenlignes med samtaler på kafeer, restauranter og barer, hvor folk også snakker om private ting i en situasjon hvor de kan overhøres og siteres av fremmede». Med dette hevder han at denne halvoffentligheten krever en sensibilitet for hvor grensene går mellom hva enkeltpersoner bør dele og hva som bør holdes privat.

Med fokus på temaer som ikke er sensitive og av særlig privat karakter, og med tanken om at kanskje alle ikke vet å sette grenser for seg selv hva som bør deles offentlig og ikke, vil jeg påstå at jeg har gjort tiltak for at enkeltpersoners uttalelser ikke vil være til skade om de skulle

bli gjenkjent, og deres integritet er ivaretatt. Jeg har altså prøvd å anonymisere personene så godt det lar seg gjøre.

Blant annet gjorde jeg forsøk på å se om det er mulig å søke opp noen av sitatene jeg har hentet ut fra de ulike Facebook-sidene. Dette er ikke mulig, da man ikke får opp folks kommentarer. Kommentarer er altså ikke søkbare. Man kan i gruppen Venner av norsk landbruk, søke på ord som trådstarter har skrevet, og dermed lete gjennom kommentarer under innlegget, men siden jeg for det meste gjenforteller trådstarter sitt innlegg, er det veldig vanskelig å finne frem og dermed identifisere deltakerne som diskuterer på siden. I tillegg til å etterprøve om man kan søke opp utsagn, har jeg gitt noen deltakere i debattene «vilkårlige» anonymiserte navn. Grunnen til at jeg bare har gitt noen av deltakere navn er for at det er *ikke hvem som skriver* som er det vesentlige, men det er *hva som blir skrevet* som jeg anser som interessant. Der jeg har valgt og gi debattantene et vilkårlig navn, er det for at det skal være lettere å se at det er en debatt mellom for eksempel to personer, og det gjør det mer leservennlig for deg som leser å ha ett navn for å følge debatten bedre. På Dyrevernalliansen sin facebookside er det ikke mulig å søke inne på siden for å finne tilbake til gamle innlegg, man er nødt til scrolle seg nedover til eldre innlegg.

NESH tar opp en utfordring ved å forske på Internett, det at folk kan være noen andre enn det de utgir seg for å være. De kan være såkalte nettroll som er ute etter å skape debatt, og provosere. Om man i all hovedsak går ut ifra den tanken om at de fleste på diskusjonsgruppene er oppriktige, vil nettrollene, eller de med falsk identitet skape et interessant element ved at de kan generere debatt.

Det er også i naturen til sosiale medier at det er raskt, enkelt og lite sensur. Folk kan ytre seg i affekt og skrive ting de egentlig ikke mener. Ved å drive med skjult observasjon ser jeg den ytringen som ofte kommer rett fra levra. Kanskje det hadde kommet helt andre meninger og ytringer frem om jeg hadde hatt dybdeintervju, fokusgrupper og andre åpne forskningsmetoder. For det første hadde vedkommende frivillig gått med på å være med på et forskningsprosjekt, og de kunne hatt sjansen til å komme med reflekterte svar til mine spørsmål, i stedet tolker jeg det de sier. Jeg kunne gjort meg til kjenne i begge fora og sagt at de ble observert, men det kunne fort bidra til en forskningseffekt, som Tjora (2012) skriver om, som vil si at de man observerer oppfører seg annerledes enn de vanligvis ville gjort, for de vet de blir iaktatt.

Internett vil jeg påstå er et typisk «front stage»-område som Goffman (1992) beskriver. Der man vet, i en større eller mindre grad, at andre observerer og ser det man gjør og skriver. Så man tar på seg en slags rolle, et ytre som man vil at andre skal se. Hvorvidt man er veldig oppmerksom på dette eller ikke, varierer, men man har ofte også et «back stage» som er skjult for de fleste, og som man ikke viser til hvem som helst. Deltakerne på Internett, og de to fora jeg bruker i min forskning, velger hvilken side man skal få se. Dette kan være en ulempe med forskningsmetoden jeg har valgt. Jeg ser ikke hvilken sammenheng de skriver kommentarene sine i. Jeg tolker og antar, ser kun «front stage» og ikke noe mer av deres identitet eller holdninger. De blir avgrenset til *min tolkning*. Jeg har imidlertid lagt veldig liten vekt på individer i forskningen, da det er underliggende dimensjoner, sammenhenger og holdninger jeg er på utkikk etter, ikke én persons enkelte utsagn.

Hjelseth (2006: 179) skriver i sin doktoravhandling om bruk av diskusjonsgrupper:

«(...) diskusjonsgruppene [brukes] ofte til å utforske deltakernes egen identitet som supportere. Mange diskusjoner handler om hva som er legitimt å gjøre i ulike situasjoner. Er man en god supporter hvis man ikke er på bortekamper? Hvor mye supporterutstyr er det riktig å iføre seg på kamp? Bør man foretrekke produkter fra klubbens egen sponsor fremfor alternative produkter? Dette er viktige spørsmål for supportere, og for meg har det vært et sentralt poeng å forsøke å få tak i hvordan supporterne gjennom interaksjon definerer feltet på denne måten, og bidrar til å skape, opprettholde eller endre kodene for legitime og illegitime praksiser.»

Dette ser jeg også på som et interessant aspekt ved å bruke diskusjonsgrupper som datamateriale. De utforsker hverandre og hva som er vanlig praksis. Ikke med sportsutstyr, så klart, men spørsmål som angår drift i landbruket og på Dyrevernalliansen sin side; hvordan være en *etisk* forbruker.

Noen ulemper ved min metode kontra fokusgrupper er at jeg ikke hadde noe kontroll over temaer som ble tatt opp av diskusjonsgruppene. Jeg var helt inaktiv i begge grupper, og kunne ikke påvirke hvilken vei jeg ville at diskusjonene skulle ta. Jeg kunne heller ikke komme med oppfølgingsspørsmål som kunne utdype det som ble skrevet. Dette ble imidlertid ikke et stort problem da det er stor aktivitet på begge grupper, og saker som omhandler dyrevelferd blir hyppig diskutert, særlig dersom en sak blir diskutert i de tradisjonelle mediene. I tillegg ser jeg hvilke temaer medlemmene og Dyrevernalliansen som organisasjon er opptatte av. Det skaper en mer naturlig plass for diskusjon, enn om jeg som forsker skulle bestemt temaene i et intervju.

Hermeneutikk

Hvilke intensjoner har den som skriver et innlegg på et diskusjonsforum, og hva mener vedkommende med det han eller hun skriver? Eller kanskje et mer spennende spørsmål; hvordan tolker den som leser budskapet? Hermeneutikken handler om hvordan en kommer til en forståelse og hva det vil si å forstå noe. Gripsrud (2011: 143) skriver: «*Lesning er altså en prosess der det skapes en mening ut av en tekst i møtet mellom tekstens elementer og leserens hode. I dette hodet ligger våre erfaringer, kunnskaper, meninger, holdninger, ubevisste lyster og ulyster og så videre.*» Et hermeneutisk begrep på alle forutsetninger vi har når vi prøver å forstå en tekst som vi leser er *forståelseshorisont*.

Når man leser en tekst som er av samme slag som vi har lest tidligere, har vi en slags forventning til hva vi skal få lese. Gripsrud bruker eksempelet med avisen. Når vi leser en avis har vi visse forventninger til hva en avis er, hva den inneholder og hvordan den skal se ut. Slike oppfatninger er ganske avgjørende for hvordan vi oppfatter og forstår det vi leser. Disse forventningene og oppfatningene henger sammen med allmenne tanker om hvordan verden fungerer og ser ut. Likedan gjorde jeg i denne oppgaven da jeg gikk løs på å lese på de ulike Facebook-sidene. Jeg hadde en forventning om at det på Dyrevernalliansen sin side ville være tekst som handlet om dyrenes rettigheter og ønske om å øke deres velferd. Likeså med innleggene fra Venner av norsk landbruk. Der forventet jeg å se innlegg som omhandlet bøndene sine interesser, problemer og erfaringer de møter.

Begrepet *forventningshorisont*, som brukt av Popper (1981), mener forskerens forhåndsviten er et problem. En samfunnsforsker kan ifølge Popper ikke bare gå ut og observere samfunnet. Man må vite hva man skal se etter, og hvor man skal lete. Jeg har i denne oppgaven, på bakgrunn av mine forventninger og erfaring, valgt det jeg mener er det beste området for å observere temaene som ligger til grunn for min forskning.

Som observatør må jeg forsøke å distansere meg. Prøve å gjøre som Gripsrud (2011) snakker om: se det påfallende i det hverdagslige. Hvor jeg bevisst må prøve å skifte ut de vanlige, dagligdagse kodene man etter vane, forstår virkeligheten med. I stedet må jeg som forsker prøve å se på meningen ut i fra termer og teori hentet fra samfunnsvitenskapen for å prøve og tolke det i et større perspektiv.

Pålitelighet

Det er ikke like lett å teste oppgavens pålitelighet (reliabilitet) i en kvalitativ oppgave, på samme måte som i kvantitativ forskning, da man ikke har klare tall som kan etterprøves. Det er likevel viktig å gjøre rede for hvor pålitelig forskerens prosjekt er.

Siden jeg ser analysen og det teoretiske rammeverket gjennom et sosialkonstruktivistisk syn er det her også naturlig å påpeke at heller ikke jeg som forsker tenker at jeg er nøytral, da dette er umulig siden jeg har med meg interesser, erfaringer og kunnskap som kan ses på som både støy og ressurs i et forskningsprosjekt. Tjora (2012) påpeker at det er viktig å gjøre rede for hvordan ens egen posisjon som forsker kan ha påvirket og preget forskningen.

Det at jeg selv ville være med på NIBIO sitt forskningsprosjekt ANIWEL, om dyrevelferd og matproduksjon, er knyttet til min interesse for feltet. Jeg har personlig tatt et valg som forbruker ved ikke å spise kjøtt og har lenge vært interessert i begrepet *dyrevelferd*, og hva det vil si. Det at jeg personlig kan kjenne meg igjen i noen av argumentene og verdiene til noen av deltakerne i ulike diskusjoner har jeg vært klar over gjennom hele prosjektet. Jeg har så godt det lar seg gjøre, lagt mine egne interesser og tanker om ulike temaer på hylla, og heller observert, tematisert og sett dette utenifra, utenfor min egen forståelsesramme.

Dette betyr likevel at en annen forsker ikke nødvendigvis hadde kommet frem til det samme som meg i min analyse. Det kunne for eksempel bli tatt andre teoretiske valg og utvelging av dataen kunne vært annerledes. Det at jeg aktivt har vært obs på min interesse for tema tror jeg har hjulpet meg med å være litt ekstra kritisk med hvordan jeg tolker, da jeg prøver å se dataen ut ifra ulike teoretiske perspektiv, og ikke min oppfatning av «sannheten».

Min forståelse av matproduksjon har forandret seg underveis i oppgaven. Jeg ser et mye mer komplekst og nyansert bilde som jeg ikke hadde innblikk i før jeg begynte forskningen. Der jeg før ikke helt forsto eller hadde innblikk i bønders hverdag og hva de ser på som god dyrevelferd, er jeg nå mer opplyst, og skjønner hvorfor det ikke er lett å møte alle de forskjellige kravene og forventningene de ulike aktørene kan ha.

Gyldighet

Gyldighet (validitet) går på spørsmålene man stiller i forskningen. Får man svar på de spørsmålene man forsøker å stille? (Tjora, 2012). Den gyldigheten som ligger til grunn i en

kvalitativ forskningsoppgave er annerledes enn i kvantitativ forskning. Det er ikke like lett å teste gyldigheten ved noen beregninger, som i kvantitativ forskning. Holter (1996) skriver at forskeren ikke kan nøye seg med sine egne resultatets sannhet, det må foreligge en logikk i argumentasjonen som kan overbevise andre og om eventuelt nye svar tåler debatt.

For å styrke gyldigheten til forskningen må man ifølge Tjora (2012: 207) være åpen om hvordan man har forsket, å redegjøre for valgene man tar. Er mine pragmatiske valg relevante? Har jeg valgt den beste metoden for å finne svar på det jeg lurer på? For å finne svar på slike spørsmål mener Tjora at en indikasjon er om forskningen foregår innenfor rammene av faglighet, forankret i annen forskning.

Jeg mener min forskning er gyldig da oppgaven svarer på de spørsmålene jeg ønsker å stille. Selv om en annen forsker kunne ha tatt andre valg, mener jeg det ligger en logikk i argumentasjonen i analysekapittelet.

Generalisering (overføring)

Det å kunne generalisere funn i forskningen ut over selve oppgaven kan i større eller mindre grad være et mål i forskningen. Generalisering i denne oppgaven kan linkes til det Tjora (2012) snakker om, *naturalistisk generalisering*: Hvor det er opp til leseren selv å vurdere om forskningen får en relevans og gyldighet, for eksempel gjennom leserens egen forskning. Det er rimelig å tro at min forskningsoppgave kan være overførbar i den generelle debatten mellom landbruk og dyreverv i andre forum eller settinger. Valg av annen innsamlingsmetode ville mest sannsynlig avdekke de samme tendensene jeg har oppdaget i denne oppgaven. Det kan tenkes at min forskning kan gjøre det lettere å forstå hvordan det kan være vanskelig å forene ulike interesser og synspunkter på tvers i et samfunn.

Analyse

Analysen er todelt. Første del handler om hvordan man oppfatter verden, påvirker hvordan både bønder og dyrevernerne ser på dyrevelferd. Du vil lese at det ikke er så lett å argumentere når du ikke klarer å forstå den andres synspunkt. I den andre delen drar jeg inn konkrete diskusjoner fra datamaterialet mitt hvor jeg belyser temaer som begge grupper snakker om, bare på forskjellige måter. De er ikke så langt fra hverandre i interesser og meninger som de kanskje selv tror. Analysen vil bli gjort i lys av det teoretiske rammeverket og noe tidligere forskning.

I hver sin skyttergrav

Hva slags opplevelse man har av verden og samfunnet man lever i, er i det sosialkonstruktive synet som Berger og Luckmann (2000: 40) beskriver «*en virkelighet som tolkes av mennesker, og som er subjektivt meningsfylt for dem som en helhetlig verden.*» Som tidligere beskrevet i teorikapitlet er hvilke erfaringer man har som person, og hvilken kunnskap man besitter varierende. Akkumuleringen av kunnskap er selektiv, men i kraft av denne akkumuleringen bygges det et sosialt lager av kunnskap i samfunnet. Interaksjonen med andre i hverdagslivet blir alltid påvirket av det felles lagret av kunnskap vi besitter.

Det viser seg ganske tydelig i min data at bøndene, de som uttaler seg på Venner av norsk landbruk, Dyrevernalliansen og de som oftest uttaler seg på Dyrevernalliansen sin side, har et ulikt syn på dyrevelferd. En som uttalte seg i en diskusjon på Venner av norsk landbruk skrev følgende om en sak i media som handlet om kastrering av gris: «*Akkja. Slik blir det når de såkalte dyrevernerne og naturvernere plutselig oppdager noe som ikkje passer inn i deres lille ole brum og disney og hakkebakk-eventyrland...*»

Denne bonden er ikke alene i å tenke at dyrevernerne har et urealistisk syn på hvordan man kan drive dyrehold. Som tidligere beskrevet er dette noe flere i landbruket føler: Bøndene i studien til Bock og van Huik (2007) viser at de fleste i studien, uavhengig av land og dyrevelferdsstandard, hadde ganske likt syn på markedet og forbrukere. Mange følte seg angrepet fra ulike hold, blant annet av dyrevernerne med urealistisk mål og syn på hvordan man kan drive griseproduksjon.

Det kan se ut som at det er en del frustrasjon blant bønder over uvitenheten til de som ikke driver med dyrehold, over hva som er vanlig praksis for bønder. Noen foreslår at det burde bli obligatorisk med mer lærdom om hvordan landbruk foregår: *«Synes alle som ikke er oppvokst eller utdannet seg til agronom skulle lært seg om gård og dyra. Åssen de blir håndtert og åssen en produksjons av maten vi spiser er. Det hadde vært fantastisk! For selv om ting kan virke fælt så er det ikke alltid det stemmer :)»*

Det råder en tankegang at det er uvitenhet og lite kunnskap på feltet, som gjør at dyrevernerne uttaler seg som de gjør. Bønder mener at dersom andre hadde forstått deres virkelighet (som er sannheten), så hadde de opplevd noe annet, og først da kan de uttale seg og forstå dyrevelferd.

Innleggene på Dyrevernalliansen sin Facebookside er derimot ofte preget av negativitet til hvordan dyrene har det, og dette kan tyde på en annen oppfatning av dyrevelferd og hvordan husdyrene i Norge har det: *«Nå må Norske politikere få øynene opp for hvordan man behandler dyrene i dette landet.»*

«Det er typisk norsk det, og ikke tenke på dyrene!»

«På tide å komme skikkelig på banen når det gjelder dyrenes velferd.»

Det er deres virkelighet. De (som kommenterer på Dyrevernalliansens Facebookside) kan uttale seg, og er ikke inne på tanken at de mangler informasjon på emnet.

Synet er kanskje ikke representativt for hvordan den gjennomsnittlige forbruker ser på dyrevelferden i Norge. Tidligere forskning viser at de fleste i Norge stoler på norsk matproduksjon (Storstad, 2007). En norsk studie fra 2005 viser blant annet at over 90 prosent av den norske befolkningen spiser kjøtt. Andelen som oppgir de er vegetarianere er i 2004 ca. 1-2 prosent (Lavik og Kjørstad, 2005: 9). Og i Berg (2002) sin studie om dyrevelferd i Norge mener bare 1 prosent at dyr i EU har det bedre enn dyr i Norge, og 60 prosent av respondentene i studien mener at dyr i Norge har det best. Berg undersøkte også hvem som var mest kritisk til dyrevelferden i Norge, og hun fant at det er en tendens til at de som bor på gård vurderer dyrevelferden som noe bedre enn andre, og at de yngre er mest skeptisk. Det var også en gruppe som skilte seg kraftig ut, og det er vegetarianere. De rangerte dyrs levekår langt dårligere enn

det noen av de andre gruppene Berg har sammenlignet gjorde. Det er altså grunn til å tro at de som uttaler seg mest på Dyrevernalliansen sin side er over gjennomsnittet opptatt av dyrevelferd.

Imidlertid finnes det noen som er medlem for å holde seg oppdatert på hva som skjer, men ikke nødvendigvis deler det samme synet på dyrevelferd som majoriteten i gruppen. Mange inne på gruppen er trolig vegetarianere. Jeg har ingen empiri på hvor mange av medlemmene som er det, men en del uttaler i alle fall at de har valgt bort det å spise kjøtt. Dette kan være med på å forklare den motstridende oppfattelsen av virkelighet som medlemmene på de ulike Facebook-gruppene sitter på.

Når det beste argument er ditt eget

Det de analyserte diskusjonene tydelig viser, er at det ikke er lett å diskutere. For hva er «det beste argumentet» som Habermas snakker om? For om man har to helt forskjellige virkelighetsforståelser med ulike interesser kan det være vanskelig å forstå den andres virkelighetsforståelse. Den hermeneutiske sirkelen går ut på at man må forstå delene for å forstå helheten, og helheten for å forstå de ulike delene. Men dette krever en form for hermeneutisk selvrefleksjon som vil si at man prøver å begripe meninger og fenomener ut over vår egen forståelse (Gripsrud, 2011). Dette er så å si fraværende i de diskusjonene jeg har analysert. «Partene» er i hver sin skyttergrav og få viser tegn på å ønske seg ut av den.

Ifølge Jürgen Habermas (1999a; 1999b) tvinges vi mennesker til å være fornuftige når vi bruker språket. Grunnen til dette er at vi må forholde oss kritisk og selvstendig til det andre sier. «Demokratiets fornuft» innebærer at et moderne demokrati ikke er bygget på tvang, vold, sosial status eller økonomiske ressurser, men på kraften av det beste argumentet. Habermas bruker som nevnt i teorikapittelet, begrepet *kommunikativ handling*, hvor antakelsen hans er at mennesker løser konflikter og lever sine liv med hjelp av språklig kommunikasjon. Gjennom kritiserbare gyldighetskrav hevder Habermas at når vi møter andre mennesker i en samhandling etablerer vi en relasjon til tre forskjellige virkeligheter. Den objektive verden av fakta, den sosiale verden av sosiale relasjoner og den subjektive verden av indre tilstander som du selv har tilgang til. Habermas mener vi hevder implisitt eller eksplisitt at det vi ser er sant med tanke på den objektive verden, at det er riktig for vår felles sosiale verden, og at vi er sannferdige med vår egne subjektive verden. Dette kan by på problemer om noen setter spørsmålstegn ved de tre

gyldighetskravene. Eneste måten dette kan løses på er om noe kan underbygge gyldigheten av det vi sier. Rasjonelle argumenter gir oss gode grunner til å handle etter det vi gjennom språklig kommunikasjon har blitt enige om. Med denne tanken kan man se for seg at de fleste diskusjoner blir uløselige. Habermas mener at dette løses ved at samfunnsmedlemmer i stor grad deler de samme oppfatninger, verdier, normer og som i hverdagslivet begrenser at man må begrunne alt slik som kritiserbare gyldighetskrav kan medføre (Habermas, Smith og Smith, 1999b: 56-60).

Der Habermas mener at man kan snakke om en felles livsverden som samfunnsmedlemmer deler, avfeier Luhmann (Kneer, 1997) dette. Han hevder at min verden ikke er det samme som din verden, og dermed finnes det en livsverden i alle de forskjellige delsystemene. Luhmann mener dette ikke bare innebærer at man observerer verden forskjellig, men at de ulike systemene ikke kan samarbeide eller samordne sine oppgaver for å løse fellesoppgaver (Aakvaag, 2008). Systemene opererer ut fra sin egen interesse og ytelse uten tanke for helheten. Ifølge Luhmann finnes det heller ikke noe metasystem som er løftet over alle systemene som klarer å overvåke og kontrollere. Disse differensierte funksjonene eller systemene som Luhmann snakker om, har ikke noe institusjonelt sentrum, heller ikke i politikken. Luhmann mener derimot at de ulike systemene har mulighet til å påvirke hverandre siden de befinner seg i hverandres omverdener. Det kan se ut til at en del av innleggene bærer preg av å ha et syn om at de lever i forskjellige livsverdener og dermed er det så vanskelig å forene interessene. Det gjør det også vanskelig å argumentere etter Habermas sitt ønske, da de kanskje ikke deler samme oppfatninger og verdier.

Det er ikke nødvendigvis slik som bøndene i mitt datamateriale synes å mene, at «de andre» (ikke-bøndene) ikke har kunnskap om dyrehold. Basert på 10 fakta-spørsmål knyttet til dyrs levekår i Norge hadde vegetarianere og de som bor på gård flest riktige svar (Berg, 2002). Det er også vegetarianere som oftest lar seg bekymre over dyrs levekår. Dette viser at til tross for at bønder kan føle at dyrevernere jobber mot landbruket, så kan det kanskje forklares ut i fra to forskjellige interesser og forståelse av virkelighet. Der dyrevernere er oppriktig bekymret for dyrenes levevilkår og vil bedre disse, er bønders interesse å produsere mat, og det å være i stand til å leve av det. De har en innforstått forståelse av at en viss begrensning i dyrevelferden til dyret må forekomme for å produsere mat. Studien til Skarstad, Terragni og Torjusen (2007) viser at produsentene i studien også mener det er god dyrevelferd når dyrene «leverer varene» i form av økonomiske resultater til bonden.

Kan man forklare de to livsverdene ut i fra filosofi og etikk? Kan det tenkes at dyrevernere tenker litt som i utilitarismen? Denne utilitaristiske tankegangen går ut på at man prøver å maksimere velferden hos alle parter, sett under ett. Om det å avle husdyr for kjøtt gjør at svin og storfe kan bli utsatt for lidelse, må det veies opp mot nytten og velværet det gir mennesker. Om man ser på dyrevernere og bønder som to forskjellige «felt» jf. Bourdieu og ulike interesser jf. Luhmann, kan det være vanskelig å få til det Habermas snakker om i kommunikativ handling. Habermas mener også at forholdet mellom samfunnet og kommunikativ handling er gjensidig avhengig av hverandre: for det er bare gjennom kommunikativ handling man kan produsere og reprodusere mening (kultur), identiteter (person) og normer (institusjon) (Aakvaag, 2008). Ingen aktør uten struktur, og ingen struktur uten aktør. Habermas mener at aktører ikke er «slaver» av institusjonelle eller kulturelle mønstre som preger vårt samfunn, fordi kommunikativ handling gir oss en potensiell kritisk avstand til den institusjonelle eller kulturelle settingen vi befinner oss i. Vi kan bruke kritiserbare gyldighetskrav hvor vi kan avfeie og kritisere innholdet i kulturelle verdensbilder og etablerte sannheter. Det er kanskje dette dyrevernere prøver å gjøre. Kritisere og rokke ved den etablerte tankegangen at vi må avlive dyr for å produsere mat.

Bonden som er på lag med «fienden»

I et innlegg delt på Venner av norsk landbruk ble det delt en video fra supermarkedkjeden MENY sine sider som viser en ku som får beholde kalven sin. Innlegget ble delt uten noen ytterligere kommentar av den som la ut innlegget. MENY skriver under videoen: *«Det finnes mange leverandører i vårt land som produserer høy kvalitet, uten å gå på kompromiss med dyrenes velferd. Vår jobb er å sørge for at deres produkter når deg, at deres budskap blir hørt og delt. Så del du også og prøv noe nytt neste gang du er innom oss! - Vi gratulerer Nyr med Dyrevernalliansens merke for god dyrevelferd!»*

Det er ikke så mange som har kommentert innlegget, men noen: *«Og hvor mye melk tar kalven? Og hvor mye blir igjen til melk for å selge/produsere av? Morsomt forsøk 😊😊»*

Ingen svarer på dette, men det kan tolkes som kommentatoren sikter til at det ikke er gjennomførbart, det er morsomt og fint at noen prøver, men det vil ikke fungere om man skal

produsere nok melk. Lignende reaksjoner som dette finner jeg igjen på andre innlegg hvor enkelte har pekt på alternative måter å produsere på.

En annen er kritisk til å inngå et samarbeid med Dyrevernalliansen da hun mener dette er en organisasjon som er i mot norsk landbruk: *«Dyrevernalliansen ser vel helst at vi ikke benytter hverken mjølk eller kjøtt ifra dyr, så dette stuntet er vel bare tenkt som eit steg mot målet.»* Den samme kommentatoren spør om de som liker Dyrevernalliansen har sjekket hva de «egentlig» jobber for. Hun blir konfrontert og spurt hva de «egentlig» jobber for, og hun svarer:

«[De jobber mot] Dyrehold i Norsk Landbruk. Er imot produkter som kommer ifra dyr, som f.eks kjøtt, melk, skinn, ull.... Det blir definert som utnyttelse av dyr, og sett negativt på. Folk burde gå inn på sida deres å sjekke ut hva det egentleg jobbes mot! Klart at folk flest er enig i at dyr skal ha det bra mens dei lever, men tror dei fleste på denna gruppa her vil at f.eks kjøtt og melkeprodukter fortsatt skal produseres her på berget.»

En annen tar ordet og skriver: *«Vi skal ikke la ekstremistorganisasjoner kuppe begrepet dyrevelferd. Dette er som å sette ulven til å gjete sauene. No way. Boikotter.»*

Igjen kan vi se at de tar det for gitt at de selv sitter på det perspektivet som definerer sannheten om dyrevelferd, og ikke dyrevernerne. Det er opp til bonden å snakke om dyrevelferd, for bonden har dyrene, dermed mener de at de vet best. De har erfaringsbasert kunnskap som alle andre mangler. Ekstremistene, her dyrevernerne, vil landbruket vondt, og kan ikke snakke om dyrevelferd, for de vil ha bukt med dyrehold.

Det ser ikke ut til at saker som omhandler de bøndene som går en annen vei, såkalt nisje-produksjon, får mye oppmerksomhet. Blir de sett på som illojale? Nisje-bøndene blir ofte oversett i diskusjoner. De blir ikke motsagt, men oversett. Volumbønder forholder seg ikke til nisje-bøndene sine løsninger.

Det at kommentarene er så kritiske til at Nyr samarbeider med Dyrevernalliansen kan være en forståelse, eller nærmest en tatt-for-gitthet, blant bønder om at dyrevelferd er opp til bøndene selv å avgjøre: Det er de som driver med dyr og har en erfaring med dyrehold, som vet best. Om man ser på landbruket som et «felt», slik Bourdieu kaller systemene av objektive relasjoner, er det et resultat av institusjonaliseringen av det sosiale i mekanismene. Feltet strukturerer habitus. Habitus er med å konstituere feltet som en forståelig verden, der hvor det finnes

meninger og verdier som det er verdt å investere energi i. Felt kan, som tidligere nevnt, sammenlignes med et spill. Spillerne er fanget av spillet, men de protesterer ikke, for de er med å bygge spillet, innsatsene og en tro (doxa), en erkjennelse som det ikke blir reist tvil ved. Dette er en slags kontrakt spillerne går med på, siden de er med å spille spillet. Denne hemmelige overkomsten ligger til grunn for konkurranse og konflikter for spillerne i feltet. De har trumfkort på hånda, som har varierende verdi ettersom spillet forandrer seg. På den samme måten endrer hierarkiet av ulike typer kapital (økonomisk, kulturell, sosial, symbolsk) seg i ulike felt. På et tidspunkt er det styrkeforholdene mellom spillerne som avgjør felt-strukturen. En spiller kan sitte med alle trumfkortene, og slik får de akkumulert mer kapital, og dermed bli mer dominerende i feltet (Bourdieu, Nicolaysen og Wacquant, 1995: 83-84).

Kan det da tenkes at slike nisje-produsenter som velger andre alternativer for å drive gårdsbruket på, ikke følger «spillets regler», og at de rokker ved den etablerte doxaen. For landbruket kan bli sett på som ett *felt*, som har en spesifikk interesse (produsere mat), en spesifikk *illusio* som arter seg som en innebygd erkjennelse av verdiene som står på spill i spillet, og som et mønster for de ulike reglene som styrer spillet. Den spesifikke interessen som er delaktig i spillet blir differensiert alt ettersom hvilke posisjoner som blir inntatt i spillet. Dominerende i motsetning til de dominerte. Så om de som driver volum-produksjon er de som er de dominerende på feltet, vil de som driver nisje, for eksempel de som fokuserer ekstra på dyrevelferd i samarbeid med Dyrevernalliansen, være de som blir dominert over de som sitter med «makten» på feltet. Nisjebønder blir ikke sett på som fiender av de andre produsentene, da de er en del av landbruket, men når det kommer til den interne forståelsen av landbruk og hvordan man bør drive, er det volum-bonden som sitter med makten på feltet, og svaret på hvordan det best bør drives.

Under ser man et eksempel på et innlegg som moderatorene på siden valgte å stenge kommentarfeltet på. Tråden bryter ingen av reglene moderatorene har laget, så det er ikke lett å si hvorfor de har valgt å gjøre det, men i regel nr 4. kan vi lese: «Ikkje legg ut støtande bilde eller bilde som vekker avsky. Trådar som er lagt ut for å provosere blir sletta» (Almås, 2014). Det kan tenkes at moderatorene synes det er provoserende med en link fra dyrevern.no (Dyrevernalliansen sin nettside), og derfor slo av kommentarfeltet, uten å slette posten helt.

Figur 2. Skjermdump fra Facebooksiden til Venner av norsk landbruk.

Denne skjermdumpen er nok ett eksempel på en sak hvor nisje-bønder som velger å gå mot strømmen av vanlig produksjonsmåter, blir ignorert og forbigått av gruppen.

Dyrevelferdshierarki i norsk landbruk

Neste eksempel handler om kje og høns som blir avlivet grunnet liten lønnsomhet. NRK sitt TV-program Forbrukerinspektørene hadde i en programserie fokus på mat som blir kastet, og de ville blant annet «redde høna», sette fokus på kje som blir avlivet etter fødsel og grønnsaker som blir dumpet i søpla. Trådstarter har her hentet ut et sitat fra en kronikk i Nationen, og linket til kronikken. Ingen videre forklaring.

«Vart du opprørt over dei små bukkekillingane som berre blir slått i hel? Over verpehønene, som etter nokre få månader som biologiske eggfabrikkar, blir gassa i hel, destruert, og sidan brukt som bindemiddel i betong?», skriv Nationen-kommentator Hilde Lysengen Havro.»

Den første kommentaren er skrevet av «Astrid» som forteller at hun ble sint og nesten begynte å gråte, og kan ikke tro at dette har pågått i stillhet frem til nå. Hvor hun også tror nabolandene er flinkere på dette. Hun blir spurt om det er en antakelse eller om det er fakta, og hun

argumenterer for at serien hevdet at de i Sverige og Danmark var flinkere med hønene og at geit er helt vanlig mat i resten av verden. Da får hun til svar fra «Åge»:

«Ja geit er svært vanleg. Eg synest det er fantastisk at dette endeleg vert sett fokus på og at me kanskje kan få ei endring. Tenk om me kunne ete sau og geit oppfostra på norske utmarksressursar og gras i staden for laks og gris oppfostra på kraftfôr. Men eg er veldig bekymra for tonen i enkelte innlegg der det nesten vert hinta til at det er bøndene sin feil at matvanane i norge er slik dei er. Me ynskjer sjølv sagt å selge alt me kan tene pengar på.»

Her har «Åge» antatt at «Astrid», som «var på gråten» ikke selv er bonde, til tross for at hun ikke har skrevet det. Dette ved at han bruker ord som «me[vi]» som i oss bønder. Det kan tenkes at mannen har søkt opp profilen hennes for å se om han finner noe informasjon som tilsier at hun er bonde, eller ikke. Eller så kan man tenke seg at han gikk ut ifra at hun ikke er bonde, siden hun ikke visste om disse forholdene, og ikke er «virkelighetsorientert» om hvordan produksjon av dyr foregår.

Ikke bare er «Åge» opptatt av at det skal komme en systemendring, men han kommer også med stikk til andre næringer i matproduksjonen, som lakseoppdrett og grisproduksjon. Han begrunner dette med at sau- og geiteproduksjon bruker utmarksressurser, mens de to andre næringene bruker kraftfôr. Dette er ikke det eneste eksempelet jeg har funnet hvor landbruket selv kritiserer, eller er skeptiske til andre i landbruket. Det er kyllingproduksjonen og grisproduksjon som får mest kritikk.

Om vi titter litt tilbake til den tidligere forskningen som jeg tok med i innledningen kan man blant annet finne en studie på hva bøndene selv ser på som god dyrevelferd. Skarstad, Terragni og Torjusen (2007) finner at bønder i Norge stort sett mener at det er god dyrevelferd når dyrene blir godt tatt vare på. At deres behov som mat, vann og veterinærstell blir dekket. Studien til Bock og van Huik (2007), som handler om hvordan grisebønder i diverse land i Europa ser på dyrevelferd, fant ut at det er hovedsakelig to syn som går igjen da de undersøkte hva produsenter ser på som god dyrevelferd: De produsentene som ser på dyrevelferd i betydning at de tar vare på dyret ved at de produserer godt, de får mat og vann og nødvendig pleie. Den andre gruppen er de som tenker at dyret skal leve i en mer naturlig tilstand, hvor de får utløp for sin naturlige oppførsel og fokus på komfort.

Mine data tyder på at det råder et slags hierarki innad i landbruket, hvor de som lar dyrene sine få mer utløp for sine naturlige behov, som storfe og småfe som bruker beite, kontra kylling- og griseprodusenter som bruker kraftfôr og som i prinsippet kan ha sin virksomhet hvor som helst da de som oftest ikke er avhengig av uteareal. Også i innleggene på Dyrevernalliansen sin side er debattantene ofte kritisk til grise- og kyllingproduksjon. Noe som er en likhet mellom gruppene. Begge ser på det at dyrene lever mest mulig «naturlig» som god dyrevelferd.

Dette er også beskrevet i Stortingsmeldingen om dyrevelferd og dyrehold:

«I et husdyrhold med stordrift er grunnlaget for empati ofte redusert: Hundrevis, kanskje mange tusen dyr sammen i et husdyrrom eller en oppdrettsmerd gjør at enkeltindividet blir usynlig. Dyrene lever dessuten gjennomgående kortere tid enn før, og røkterens tidsforbruk per dyr er sterkt redusert. Alt dette reduserer muligheten for kontakt og gjenkjennelse mellom røkter og det enkelte dyr. Det er kanskje lett å reagere med avsky, og ikke omsorg, når man ser bur på bur med fjærløse, redde høner eller tett i tett med skitne slaktegriser. Dyr som holdes i et stimulfattig miljø får ikke utviklet eller vist sin egenart, noe som bidrar til at mennesker lett kan miste respekt for dyrene og betrakte dem som maskiner.» (St.meld. nr. 12, 2002-2003: 17-18)

I Stortingsmeldingen tar man også opp fjørfe og svineproduksjon som eksempler på dårlig dyrevelferd.

En annen ting «Åge», bonden i innlegget over peker på er at mange legger ansvaret på bonden, og han føler folk tror det er bondens feil at matvanene i Norge er som de er. Han legger ansvaret over på matvanene til forbrukerne. Dette er som vi skal se senere i analysen, noe begge grupper er ganske enige om. Det er systemet som har ansvaret. Det frie kapitalistiske markedet skaper en etterspørsel etter visse varer, som gjør at tilbudet må etterkomme til tross for at dette skaper en etisk konflikt hos enkelte bønder.

«Astrid» prøver så å avklare at hun ikke legger ansvaret på bøndene, men at dette er politikk som alt annet. Da svarer «Åge» at det er det frie markedet som bestemmer: «Det er nok også mykje forbrukarane sine vanar som har gjort at det er blitt slik. Slutten ein å ete geit slutter det å vere tilgjengelig.» og fortsetter: «Og kanskje viktigaste er økonomi. Folk vel gjerne det billigaste.»

«Åge» gir så regjeringen litt av ansvaret for at høner blir kastet og kje slått ihjel etter fødsel: «Når regjeringa har forhandlet bort muligheten til å eksportere blir det sånn. Og hevinga av konsesjonsgrensene hjelper vel ikke heller.» Så er det en som kommer med et nytt perspektiv i debatten: «Detta med høner er på en måte greit. Det vil være ei forferdeleg påkjenning for dei å bli transporterte til slakteri. Men at her er en nisje i markedet for å selge høneslakt, det er greit. Men nisjen er liten. Det er også dumt å grave ned dei gassa hønene.»

Her setter kommentatoren fokus på noe som ikke har blitt tatt opp tidligere: hva er best for høna? Det at ikke-bonden blir på gråten av å se høns som blir gasset, handler kanskje mer om hennes egne følelser. Og viser en liten forståelse for hva som hadde vært alternativet, i dette tilfelle kanskje noe verre for velferden til høna. Som denne bonden påpeker: det hadde vært en større påkjenning for høna sin del å bli fraktet til slakteriet, og det er dumt å kaste en ressurs, ved å grave ned høna (den blir blant annet brukt som bindemiddel i betong), når den likevel ikke hadde blitt spist grunnet dårlig marked.

Det kommer så to innlegg fra en som viser til artikler på eksempler på bønder som selv har gjort tiltak for å finne andre løsninger enn å slå ihjel kje og kaste høns. Personen kommer med eksempler fra både høne og kje. Disse kommentarene blir forbigått i stillhet og ingen kommenterer hans opplysning om bønder som driver nisje og finner andre måter å drive på. De beviser at det finnes andre måter å drive produksjonen på. De rokker ved «doxa», og det blir som mange ganger tidligere, ignorert av de andre i diskusjonen. Det kan virke som det er lettere å legge ansvaret på systemet og hvordan det «tvinger» bonden til å drive, enn å finne andre løsninger på egenhånd.

I stedet kommer denne kommentaren:

«At det nå blir fokus på dette er bra, men det har faktisk vært fremme i mediene før også, uten at det skjedde noen bedring. Hovedproblemet er økonomi. Forbrukeren vil ha billig mat, men det koster å produsere den. Et kje forsvarer vel knapt slaktekostnaden, og da har man enda ikke dekket utgiftene til melk og annet for, pluss arbeidsinnsatsen. Man kan ikke forvente at bonden vil gå dundrende underskudd på denne produksjonen. Og angående det med at det er bare i Norge slikt skjer, så er det helt feil. Oksekalver av rasen Holstein for eksempel, blir slått ihjel i en del land, fordi det ikke finnes lønnsomhet i å fore dem opp. Men det er ikke bøndene det er noe feil med. De gjør det neppe med glede. Men samfunnet, som skal ha billigst mulig mat, uansett hvilke konsekvenser det får.»

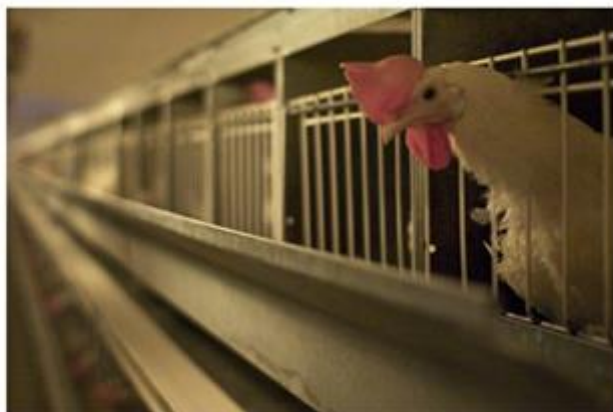
Mange inne på Venner av norsk landbruk peker på forbrukeren og fokuset på billig mat. De har en forestilling om at det er kun det forbrukeren bryr seg om når det kommer til stykket. Tidligere forskning viser at forbrukere flest ikke tenker over sammenhengen mellom mat, dyret maten kommer fra og dyrets velferd når de står i butikken for å handle. I Skarstad, Terragni og Torjusen (2007) fant de ut at ideen om å ta valg på bakgrunn av dyrevelferd ikke var tatt i betraktning og dette fordi forbrukerne rett og slett ikke forventer å finne norske produkter som er produsert med dårlig dyrevelferd. Det at produktet er norsk er garanti nok. Studien viser at forbrukere i Norge stoler på måten maten er produsert på, med strenge kvalitetskrav stilt fra myndigheter. Dermed er de ganske fornøyd med måten de håndterer dyrevelferdsspørsmål, som ikke krever spesifikt ansvar eller behov for en reflekterende holdning når de skal gå til innkjøp av mat. Funn i studien indikerer at dyrevelferd ikke bør være markedets og konsumentenes ansvar. (ibid.)

Det er imidlertid en likhet mellom gruppene i det å legge ansvaret på forbrukerne. Den samme diskusjonen om programmet Forbrukerinspektørene på NRK ble også tatt opp på Dyrevernalliansen sin Facebook side:

[Dyrevernalliansen](#)

February 9 at 3:00pm ·

Det er viktig at det ikke settes i gang stortilt slaktning av verpehøns før mobilt slakteri er på plass! Å kaste utrangerte høner i søpla er selvfølgelig elendig ressursforvaltning. Likevel: dyrevelferdsmessig er det beste alternativ. Høner som har blitt brukt til å verpe egg hele sitt liv er utslitt etter et liv i intensiv produksjon. Bena er så skjøre at de lett brekker, ofte til og med før transporten begynner. Verpehøna må få slippe transport og industrislaktning!

Bruk og kast i husdyrproduksjon

Etter at NRK og Programmet "FBI redder høna" satte fokus på at over tre millioner høner hvert år blir kastet i søpla etter endt verpeperiode, har det skapt et enormt engasjement hos forbrukere og i matbransjen. Nå vil alle "redde høna"....

DYREVERN.NO

«Det irriterer meg litt at noen tror at folk som er opptatt av dyrevelferd har skinnsofa og dundyne. Selvfølgelig har man ikke det. Er forøvrig enig med deg i at man som forbruker har stor makt. Hvis alle tenkte over hva de kjøpte så ville etterhvert dyremishandling bli så lite lønnsomt at det ble utradert. Dessverre er det veldig mange som ikke bryr seg så lenge de får det billigste kjøttet.»

«Flott at det settes fokus på dette. Dyrene skal ha det så godt som mulig når de lever #boikottburhøns og ja til økologisk drift for dyrevelferd. Folk må slutte å ta for gitt at det alltid er egg i butikken og heller betale ekstra for kun økologisk (eller mindre løsdrift skala)! De skal også selvfølgelig få eutanasi på en mest mulig human, lite stress og lite smertefull metode. Og geit smaker som lam, kutt heller ut produksjon av den forferdelige geitemelka til ost, så spares de stakkars kjea!»

«Hovedårsaken til industridyrehold? Forbrukeren vil betale minst mulig for maten.. Så første bud til alle som er imot detta.. Væra villig til å betale meir for maten... Mykje dobbeltmoral.. 🙏🙏»

«Vi konsumenter visste ikke hvor jævlig livet til industridyr er før vi får se og høre det. Nå vet vi og kan agere.. Vi kan og må bojkotte det er vårt moralske ansvar»

«er vi mange nok. lykkes vi.»

Som vi kan se fra noen av kommentarene som kommer under innlegget, legges mye av ansvaret over på forbruker. Er det slik at både bøndene og de engasjerte forbrukerne som kommenterer på Dyrevernalliansen sin side savner at forbrukerne tar mer politiske og etiske valg? Berg (2005: 37) skriver i sin rapport om kompetente forbrukere, at maksimering av egen nytte i form av kun fokusering på pris ved handling, kan være uheldig på samfunnsnivå, og at varer kan bli så billige at det går ut over arbeidernes liv og helse. I studien til Shaw og Newholm (2002) skriver de at konsumenters økende innsikt i hvordan deres forbruk påvirker miljø og sosiale forhold har ført til at mange revurderer deres valg når de handler. Disse blir ofte referert til som etiske forbrukere.

Om vi ser deres ønske i lys av det jeg skriver om i teoridelen av oppgaven som Elster (2008) forklarer det: Oppfatninger er viktig, for et menneske handler ikke på grunnlag av at verden er objektiv, men hvordan aktøren subjektivt opplever den. Det objektive og subjektive trenger ikke å stemme overens. I TRV er rasjonelle oppfatninger basert på hvordan en aktør oppfatter verden, altså den trenger ikke være sann for å være rasjonell, men valgene må være basert på

all informasjon aktøren besitter, og informasjonen må også være grunnen til at aktøren akkurat har den oppfatningen den har. Det å se bort fra informasjon som er relevant for en handling, er det samme som å være irrasjonell.

En form for irrasjonell tenkning er vaner. Allerede etablerte oppfatninger om hvordan ting er og hvordan det skal være, sitter så dypt at man ikke klarer å revidere dem i lys av ny informasjon. I Berg (2002) og Skarstad, Terragni og Torjusen (2007) er det svært mange som tenker dyrevelferd når de blir minnet om dette ved sterke scener knyttet til dyrehelse på TV eller i media ellers, og motsatt er det relativt få som sier de tenker på hvordan dyret har hatt det når de handler kjøtt. Og om vi skal tenke på teorien om rasjonelle valg er de fleste forbrukere irrasjonelle i øyeblikket de handler kjøtt. De bruker ikke den informasjonen de har, selv om de kanskje har fått med seg gjennom media, noe som er kritikkverdig.

Har Mattilsynet legitim makt?

I neste eksempel skal jeg ta for meg en bondes frustrasjon over øremerking på småfe og hvordan han føler lover og regler går på bekostning av dyrevelferden for hans dyr. «Asgeir» skriver:

«Ett hjertesukk 😞 Mattilsynets merkeforskrift er ikke tilpasset det beste for dyras velferd. Kjøpte inn en del livdyr, og merket disse med hvite øremerker i henhold til forskriften. (..) Ved veterinærbesøk litt senere fikk jeg "oppstrekk" for å ha påført dyra ekstra belastning med å sette "enda ett" merke i ørene, istedenfor å bytte ut ett av originalmerkene. Og nå på høsten når dyrene kommer hjem har 1/3 av dem revet ut det hvite merket. Sender selvfølgelig mail til mattilsynet å spør om problemstillingen (..), men neida. Forskriften krever begge originalmerkene til stede, pluss det hvite, Altså tre merker. Så på alle disse som kom hjem nå å hadde revet bort det hvite må jeg klippe nok en gang ett merke på 😞 Har mest lyst til å bryte loven, (..) men da risikerer man vel all verdens av tilsnakk å straffereaksjoner. Hvordan kan man få snakket fornuft til de som har myndighet til å få endret denne forskriften?»

Det kan se ut til at «Asgeir» føler seg «fanget» i et system der han på en side får kritikk av veterinær for å påføre dyra ekstra belastning ved et merke, men er frustrert over Mattilsynet som krever dette. Han uttrykker lysten til å bryte loven da han mener det er til det beste for dyrene, men at han er bekymret over hvilke straffereaksjoner dette kan medføre.

Diskusjonen er gjennomgående preget av at mange kommenterer med at man ikke lengre trenger disse hvite øremerkene, hvor mange påpeker gang på gang at «Asgeir» snakker om

småfe, som må ha disse merkene, men at storfe ikke trenger disse hvite merkene. Det råder uenighet i diskusjonen om dette lengre er et krav eller ikke. «Asgeir» viser i en ny kommentar hva som står i loven:

«Merkeforskriften, paragraf 5: "Hver gang dyr overføres til et nytt dyrehold i Norge, skal det merkes med et hvitt øremerke innen 7 dager etter ankomst til nytt dyrehold. Dersom dyret allerede har et hvitt øremerke skal dette erstattes med nytt hvitt øremerke. Når dyr overføres til et nytt dyrehold, er det mottaker som er ansvarlig for at dyr får et nytt øremerke." sakset fra lovdata.no Forskriften er gjeldene.»

Diskusjonen fortsetter så om det faktisk er slik eller ikke, og andre påpeker igjen at dette er snakk om småfe, og ikke storfe. «Asgeir» viser så til en epost han fikk av Mattilsynet:

*«Mailen jeg fikk i går som respons fra Mattilsynet: Hei!
Beklager at det har tatt litt til før jeg svarte, men jeg måtte forsikre meg om at du får riktig svar. Dessverre så er det nok sånn som merkeprodusenten sa—opprinnelsesmerkene skal ikke fjernes. Du kan si til veterinæren at det er sånn i regelverket.
Begrunnelsen her har med matsikkerheten og sporbarhet å gjøre. Jeg skjønner at det kan bli litt mye med tre merker, men for tiden er det sånn det står i forskriften.
Mvh,
NN [her har jeg sensurert navn]
Mattilsynet, i XX [her har jeg sensurert sted].»*

«Asgeir» får så et tips fra en annen hvordan han har løst problemet:

«Går fint å knipse de kvite merket i det eksisterende opprinnelsesmerket på småfe. Slakteriene meiner jo at opprinnelsesmerket skal ut for å få ei effektiv slaktelinge og å unngå at feil mann får pengene, men dette er jo i bunn å grunn å bryte "loven". På storfe er det opprinnelsesmerket som følger dyret fra kalving til slakting.»

Hvor «Asgeir» følger opp: *«Har blitt tipset om den løsningen, med å klippe det hvite fast i originalmerket istedenfor i øret. Har ikke sett det selv på noen dyr. Er det noen som har erfaringer å dele med denne løsningen?»*

En storfebonde deler sin erfaring: *«Gjorde det på storfe før når vi måtte ha kvite merker i dei. Funka fint det.»* «Anna» kommer inn i debatten: *«På mine dyr så har jeg satt i det hvite merket og ikke hatt noe problem med at merkene faller ut.»* «Asgeir» svarer: *«Du har satt i det hvite*

merket i tillegg til originalmerkene? De faller ikke ut. De blir revet ut. Sauen stikker vel hodet igjennom gjerder og slikt, og da er det hvite merket som sitter lengre ut på øret veldig mer sårbart for å hekte seg fast.» «Anna» kommer med et motsvar som tilsier at kanskje det er noe hos «Asgeir» som er problemet, og ikke hos systemet, eller at hun bare vil si ifra at det ikke nødvendigvis er et problem for alle, og dermed at det ikke er et stort problem: «Hos meg har ikke dyrene rivd ut noen hvite merker.» En ny bonde kommer inn i debatten og deler «Anna» sin erfaring, og påpeker at han har funnet en løsning: «Har heller ikkje hatt problemer med at de har rivd ut merkene (de kvite). Men har såpass lite hull i maskene på gjerdet at dei klare ikkje presse gjennom hodet. 😊😊 har 23stk me kvite merker gående.» Her har bonden kommet med en løsning, nemlig å bytte gjerde så sauene ikke setter hodene fast i gjerdet, og dermed blir ikke merkene revet ut fra øret.

Disse kommentarene blir ignorert av «Asgeir». To andre kommer med råd og erfaring om hvordan de har løst problemet. En skriver: «(..) Jeg synes det er viktigere å oppfylle hensikten med kravene, og ikke nødvendigvis kravene til minste detalj.» En annen mann gir «Asgeir» en oppfordring: «Bytt ut opprinnelig merke med ditt eget besetningsmerke. Glem dobbelmerking og kvite merker som forvirrer i slakt, sank og tilsyn. Lag ei liste over opprinnelig og nytt merke så er det sporbarhet.»

Det kan se ut som «Asgeir» finner trøst i disse rådene og svarer: «Akkurat slik har jeg lyst å gjøre det. Ikke i henhold til forskrift, men best for dyra å driften på gården og i beiteområde.» En tredje bonde kommer inn på banen: «Det gjer eg og, må ha egne merke for å kunne ha oversikt på beitedyr, både sauer og kyr 🙌» En bonde skriver at «Asgeir» bør melde fra til Mattilsynet, da dette til sikt kan føre til endringer.

Videre er det enda flere kommentarer som tydelig tyder på at noen tror de snakker om merking av storfe. Hvor «Asgeir» svarer: «Problemstillingen gjelder forskriften for sau / Småfe. Og det faktum at den ikke er lik for alle dyreslag er vel også en dokumentasjon på at forskriften helt klart er moden for revidering.»

Hele denne debatten og innleggene fra «Asgeir», «Anne» og andre påpeker noe interessant ved synet på systemet og dyrevelferden. Igjen er det systemet og de lovgivende som setter reglene, her reglene om merking av dyr. Det kan se ut til at det er en generell konsensus at det er viktig med regler for dyrenes og bondens sikkerhet og kontroll. Det kan se ut som problemet ligger i

at de som regulerer, ifølge bonden ikke skjønner hvilke konsekvenser reglene kan ha, til tross for at de er velmente. Bøndene som diskuterer seg imellom ser ut til å være enige om at det er viktigere at dyrene har det bra, og at man finner et system som passer for seg, enn at man skal følge regler til punkt og prikke.

Et annet interessant aspekt er hvordan bonden som ikke har problemer med øremerking, fordi han har mindre nettmasker i gjerdet, blir ignorert. Er det enklere å klage på systemet enn å være løsningsorientert og i tillegg følge lover og regler? Om vi ser på det Weber (2010) sier om legitim makt og byråkrati, så mener Weber at spørsmålet om legitimitet i begrunnelse i et herredømme viser til reelle strukturforskjeller mellom eksisterende former for herredømme. Det er fordi all makt har behov for å rettferdiggjøre seg selv. Ett legitimeringsprinsipp som Weber snakker om går på et legalt herredømme som ofte kommer til uttrykk gjennom et system av regler og er allment forpliktende. I dette tilfelle er makten til den eller de som bestemmer legitim om den utøves i henhold til regler. De avgjørelsene som skal tas må skje på et rent formelt grunnlag, og ut fra saklige betraktninger om hva som er hensiktsmessig.

Om vi igjen går tilbake til Luhmann (Kneer, 1997) og de forskjellige livsverdenene så kan det tenkes at det som for politikerne og styresmaktene er logisk og hensiktsmessig, ikke er det for bøndene. Selv om man skulle tro de hadde relativt like interesser, nemlig produsere mat og kapital. Om bonden ikke ser reglene som hensiktsmessige kan det forklare den manglende respekten til systemet.

Jeg skal nå ta inn et lignende eksempel fra en annen bonde, «Roger». Han postet et bilde av et lam med hodet sittende fast i et gjerde og forbannet seg over merkeforskrifter som ikke er, ifølge han, annet enn dyreplageri. Han skriver at nå skal han slutte å følge tåpelige forskrifter, og sette ett øremerke neste år. Fordi det er «grenser på idioti». Han får en del reaksjoner, og mange skriver at det er nettet/gjerdet han bruker som er problemet, ikke forskriftene. Mens noen er enig i at øremerkingen er dyreplageri: *«Er helt enig med deg i at øremerking er dyreplageri!»*

«Men er veldig greit om et dyr blir borte så folk kan få gitt beskjed om dei ser eit nummer 😊»

«Hva er dyreplageri med øremerker? Hadde vært en utfordring om sauene hadde hatt bare et merke å flere evt hadde mistet det ene merket ilt sommerbeitet.»

«Mere dyreplageri med de gamle merkene der man kuttet i ørene med kniv eller saks...»

«(..) setter merkene langt nok inn, ikke problem med at de sliter ut eller mister øremerker, ikke problem med betennelse i ørene. Det å merke sauene er ikke et større problem enn man gjør det til selv.»

Debatten fortsetter som dette. Noen som synes det er dyreplageri, andre som ikke ser problemet.

«Roger» kommer med en kommentar jeg la spesielt merke til: «(..) Det interesanne er å sjå alle systemforsvararane. Når dyret blir slakta blir hodet med øyrepynnten fjerna frå kroppen.»

«Systemforsvarerne» kaller han de som spiller på lag med reglene. En grunn kan være at han føler et så sterkt «oss mot dem» (Berreby, 2006), at han føler de i landbruket som støtter systemet er svikere, som går mot sine egne. Han forventer at alle skal være på lag, mot *de andre* som her blir ikke-bønder, som han kanskje forventer skal være imot han allerede.

Det er ikke bare på Venner av norsk landbruk de er kritiske til Mattilsynet og systemet. Dyrevernalliansen setter også spørsmålsteget ved legitimiteten til de som styrer:

Dyrevernalliansen

Yesterday at 4:03pm ·

"Vårt tilsyn viser at dyr på land stort sett har det godt i Norge", skriver Mattilsynet i årsrapporten de publiserte i dag. Her glemmer Mattilsynet at det å følge regelverket ikke er det samme som at dyrene har det godt! Norske forskrifter er resultat av hestehandel mellom næringsbehov, politikk og dyrevelferd – der sistnevnte som oftest tillegges minst vekt.

Kyllinger stues sammen på liten plass, kalver settes i kalvebokser allerede første levedag, rovdyr settes i bur og griser får enorme kull og gis altfor liten plass.

Mattilsynet fant i tillegg 42 tilfeller av alvorlig vanskjøtsel i fjor. Dyrevernalliansen krever tiltak for å oppnå nullvisjonen Mattilsynet sier de har på dyretragedier!

Årsrapporten finner du her: http://bit.ly/Mattilsynets_årsrapport

**Å følge regelverket er ikke nok
for å sikre god dyrevelferd!**

Nedenfor ser du et knippe uttalelser som kom under dette innlegget til Dyrevernalliansen:

«Mattilsynet følger ikke med i timen nå må dere våkne. Det er faktisk levende vesener dette handler om så våkn opp»

«Dyrevelferd, hva er det? Norge er valgt til det beste landet å bo i, men slett ikke for dyrene.»

«Mattilsynet bryr seg bare om døde dyr, dessverre. Derfor heter det selvfølgelig mattilsynet. Ufyselig, men sant. Der burde hete Tilsynet for levende dyr.»

«Mattilsynet hjelper i hvert fall ikke dyr!!!!»

«JEG FÅR SNART KRUPP!! Mattilsynet er som jeg har sagt 100 ganger UDUGELIGE!!! De evner ikke empati til dyra kun til eierene! Mattilsynet SVIKTER dyra, punktum!!!»

«Jeg er helt enig med Dyrevernalliansen her, men å si at Mattilsynet er inkompetent blir feil. Mattilsynet er en offentlig tilsynsinstitusjon og disse vil aldri kunne gi pålegg, bøter eller straff som ikke har en hjemmel. Det vil si at så lenge det er lovlig å ha mange dyr på liten plass, så kan ikke Mattilsynet gjøre noe med dette. Det er nettopp derfor det er så utrolig bra at Dyrevernalliansen jobber på politisk nivå for å bedre det generelle regelverket. Hvis dette bedres, kan også Mattilsynet gi pålegg for mer enn de gjør i dag.»

«Det sier vel meget om tankegangen til/i dette "tilsynet" huff»

Som vi kan se er fokuset og grunnen til at legitimiteten til Mattilsynet er så lav, en helt annen enn forskrifter og regler som noen bønder mener kan ødelegge dyrevelferden. På

Dyrevernalliansen sin side er det mer snakk om at tillitten er svekket. De mener Mattilsynet ikke bryr seg om dyrevelferden til dyrene, men mer om det økonomiske aspektet. Dyrevernalliansen skriver: «Her glemmer Mattilsynet at det å følge regelverket ikke er det samme som at dyrene har det godt! Norske forskrifter er resultat av hestehandel mellom næringsbehov, politikk og dyrevelferd – der sistenevnte som oftest tillegges minst vekt.»

Det kan altså tyde på at Dyrevernalliansen synes det kan være vanskelig å forene ulike interesser slik som Luhmann (Kneer, 1997) og (Aakvaag, 2008) snakker om. De tar også opp et aspekt ved filosofien som jeg dro inn i teorikapittelet. Hvilke interesser skal gjelde? Det er tydelig at de som kommenterer på siden til Dyrevernalliansen har et ønske om at det skal legges mer vekt på dyrevelferd. Det kan se ut som Dyrevernalliansen har en form for nyttemaksimeringstankegang. Tankegangen går ut på, som tidligere nevnt, at man prøver å maksimere velferden hos alle parter, sett under ett. Om det å avle husdyr for kjøtt gjør at svin og storfe lider, må det veies opp mot nytten og velværet det gir mennesker. Det er vanskelig å avgjøre om det er tilfelle, men det kan se ut til at slik det er nå, ser ikke Dyrevernalliansen at lidelsen ikke kan veie opp for nytten eller velværet.

Konklusjon

I analysen har jeg blant annet sett på hvordan det å ha en annen verdensanskuelse enn en meddebattant gjør det vanskelig å diskutere etter det Harbermanske synet gjennom *det beste argument*. Min tolkning er at det er viktigere å få sagt sin mening, enn å utvikle sitt syn på hvordan ting er og bør være. De som kommenterer på de to Facebook-gruppene føler allerede de sitter på en sannhet om hvordan ting er, og dette synet blir ikke utfordret, men forsterket ved motargumenter. Dette kan kanskje henge sammen med en slags mild ekkokammereffekt i begge gruppene, hvor du «omgås» mye med likesinnede, og dermed tenker at den rådende doxaen i gruppa er «sannheten». Tanken om Luhmanns livsverdener, og at min livsverden ikke er den samme som din livsverden, betyr likevel ikke at man bare tilhører en gruppe. Man er kompleks, og identiteten din gjør at du kan identifisere deg i flere grupper i samfunnet. Men det kan tenkes at identiteten som bonde eller dyreverner, (en følelse begge grupper på Facebook kan være med å styrke) er så sterk at det gjør det vanskelig å se den andres side.

Det er heller ikke slik Habermas (1999a, 1991; 1999b) påpeker at det beste argument vinner frem, da det forutsetter like maktforhold. Det er alltid noen som sitter med makten i ett felt, og

som styrer *habitus* og dermed innehar en symbolsk makt. Slik som tanken om at det å drepe dyr for mat er legitimt, og er den dominerende tankegangen i den norske befolkningen. Dermed vil de som argumenterer for noe annet være de dominerte, og naturlig inneha mindre makt.

Særlig medlemmene i Venner av norsk landbruk har en oss mot dem-tenkning om at de tenker svært ulikt dyrevernerne om temaet dyrevelferd. Dette kan stemme i hvordan de opplever virkeligheten, men de er mer enige enn de kanskje tror, disse to gruppene. De er begge enige i at systemet har ansvaret. De legger ofte ansvaret over på forbrukeren. De mener begge også at forbrukeren må se lengre enn prisen for å få til en forandring på dyrevelferden. Det etterlyses mer etiske forbrukere.

De deler også hierarkisynet innad i landbruket. Begge grupper ser det slik at jo nærmere naturlig levetilstand det er for dyra, jo bedre er det. Grise- og fjørfeproduksjon blir ofte kritisert i Dyrevernalliansen, og det er også disse to næringene innad i landbruket som oftest blir kritisert, eller satt spørsmål ved driftsformen. Selv om de blir diskutert er det helt klart at Venner av norsk landbruk ser på de to næringene som en del av landbruket, og de er med på laget når det er dem (landbruket) mot resten (forbrukerne/systemet).

De som driver med nisje-produksjon og prøver å gå en annen vei enn volum-bonden blir forbigått i stillhet inne i diskusjonene på Venner av norsk landbruk. De som rokker ved «doxa» blir ikke anerkjent av andre bønder, men det gjør de blant dyrevernerne.

I ANIWEL er et sentralt aspekt forholdet mellom Mattilsynet og matprodusentene. Prosjektet skal produsere kunnskap om faktorer som påvirker dette forholdet og søker dermed å forklare effektiviteten (eller mangel på effektivitet) i implementeringen og håndhevingen av dyrevelferdsregler. Her kan kanskje forklaringen på mangel på håndheving av dyrevelferdsregler forklares ut ifra tanken om at bøndene selv mener enkelte regler går på akkord med dyrevelferden, og enkelte har så liten tiltro til Mattilsynet at de heller finner sine egne systemer og løsninger for å unngå å følge regelverket slavisk. Mange ser rett og slett ikke vitsen med enkelte regler. Dyrevernernes tynnslitte tiltro til Mattilsynet går hovedsakelig ut på at de tenker Mattilsynet tenker altfor mye på økonomiske interesser, og ikke egentlig bryr seg om dyrevelferd, så lenge den er etter minimumskravene.

Mattilsynet har i begge grupper ganske liten legitimitet, dog av litt forskjellige grunner. Der bøndene klager på lover og regler som er rigide og går på akkord med dyrevelferden, mener dyrevernere at Mattilsynet lar det gå altfor langt før de griper inn der hvor det er meldt om dårlig velferd for dyr.

Til tross for dårlig tiltro til Mattilsynet er bønder og produsenter innforståtte med, og glad for at det finnes et system som regulerer og kontrollerer. Dette både for dyrs- og menneskers sikkerhet.

Likhetene alene ser ikke ut til å være nok for at disse to gruppene skal klare å diskutere ved å se saken slik som hermeneutikken oppfordrer til: hermeneutisk selvrefleksjon. De prøver ikke å forstå ut fra andres oppfatninger, de er mer opptatt av hva de selv mener og det er tydelig at de ikke alltid leser hva andre skriver, da det er mye gjentakende meninger og spørsmål inne i diskusjonene.

Avslutter med et sitat fra Anaïs Nin sin bok «Seduction of the Minotaur» fra 1961: «We don't see things as they are; we see them as we are.»

Vedlegg

Under kommer en liten oversikt over datainnsamlingen min. Jeg har ikke telt nøyaktig kommentarer, for om du «svarer» en kommentar, blir ikke dette regnet som en egen kommentar, og går under i tellingen i antall kommentarer. Så det er i noen tråder flere som har kommentert.

Innlegg fra Dyrevernalliansen:

- Innlegg om kirurgisk kastrering av grisunger. 17.02.2017. 38 kommentarer og 47 delinger.
- Innlegg om fjørfe og brann. Velferd kylling. 06.03.17. 8 kommentarer og 2 delinger.
- Innlegg om grisekastning Norge kontra verden. 15.02.17. 23 kommentarer og 27 delinger.
- Innlegg om svinebransjen. 13.02.2017. 38 kommentarer og 128 delinger.
- Innlegg om verpehøns og mobilslakt. (I sammenheng med NRK programmet Forbrukerinspektørene hvor de ville «redde høna». 09.02.2017. 20 kommentarer og 25 delinger.
- Innlegg om kritikk av Mattilsynet og dyretragedier. 24.01.2017. 20 kommentarer og 11 delinger.
- Innlegg om Dyrevernalliansens oppfordring til premiering til bønder med bedre dyrevelferd. 19.01.2017. 14 kommentarer og 3 delinger.
- Innlegg om at billig kjøtt har sin pris. Sau dør på beite. 17.12.2016. 42 kommentarer og 26 delinger.
- Innlegg om Mattilsynets årsrapport. 22.03.2017. 16 kommentarer og 39 delinger.

Innlegg fra Venner av norsk landbruk:

- Innlegg om byråkrati-frustrasjon. 22.01.2017. 24 kommentarer.
- Innlegg om spurvereder i skinne i fjøset. 22.01.2017. 28 kommentarer.
- Innlegg om bedre dyrevelferd for kylling. 19.11.2016. 13 kommentarer.
- Innlegg om ønske om bedre dyrevelferd for kylling. 17.11.2016. 7 kommentarer.
- Innlegg om dyreforsøk på ku. 21.10.2016. 28 kommentarer.
- Innlegg om øremerking ødelegger dyrevelferd. 21.10.2016. 29 kommentarer.

- Innlegg om at matvarekjeden MENY selger merket NYR som sørger for god dyrevelferd sammen med Dyrevernalliansen. 12.09.2016. 7 kommentarer.
- Innlegg om kritikk av NOAH (dyrevernorganisasjon). 26.09.2015. 40 kommentarer.
- Innlegg om velferd for geit og sau i fjøs. Dato: 25.01.2017. 23 kommentarer.
- Innlegg om kje som blir avlivet ved fødsel (I sammenheng med NRK sitt program Forbrukerinspektørene som satt fokus på matproduksjon). 25.01.2017. 60 kommentarer.
- Innlegg om eggproduksjon og kjeproduksjon. (I sammenheng med NRK sitt program Forbrukerinspektørene som satt fokus på matproduksjon). 25.01.2017. 22 kommentarer.
- Innlegg om råttan høyball. Mat eller ikke for dyra? 25.01.2017. 20 kommentarer.

Litteraturliste

Almås, R. (2014). Tilgjengelig fra: <https://www.facebook.com/groups/venner.landbruket/> (Hentet: 16.05 2017).

Berg, L. (2002) *Dyr er ikke bare mat*. Oslo: Statens Institutt for forbruksforskning.

Berg, L. (2005) *Kompetente forbrukere? : om forbrukervalg og forbrukerkompetanse = Competent consumers? : on consumer competence and consumers' choice*. Oslo: Statens institutt for forbruksforskning.

Berger, P. L. og Luckmann, T. (2000) *Den samfunnsskapede virkelighet*. Bergen: Fagbokforl.

Berreby, D. (2006) *Us and them : understanding your tribal mind*. London: Hutchinson.

Bock, B. B. og van Huik, M. M. (2007) Animal welfare: the attitudes and behaviour of European pig farmers, *British Food Journal*, 109(11), s. 931-944. doi: 10.1108/00070700710835732.

Bourdieu, P., Nicolaysen, B. K. og Wacquant, L. J. D. (1995) *Den kritiske ettertanke: grunnlag for samfunnsanalyse*. Oslo: Samlaget.

Bourdieu, P. (1996) *Symbolsk makt: artikler i utvalg*. Oslo: Pax forlag.

Elster, J. (2008) *Reason and Rationality*. Princeton: Princeton University Press.

Endringslov til straffeloven 1902 mv. (2013) *Lov om endringer i straffeloven 1902 mv. (offentlig sted, offentlig handling m.m.)*. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2013-05-24-18> (Hentet: 23.05 2017).

Enjolras, B., et al. (2013) *Liker - liker ikke : sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Føllesdal, A. (2000) *Dyreetikk*. Bergen: Fagbokforl.

Goffman, E. (1992) *Vårt rollespill til daglig : en studie i hverdagslivets dramatikk*. Oslo: Pax.

Gripsrud, J. (2011) *Mediekultur, mediesamfunn*. 4. utg. Oslo: Universitetsforl.

- Habermas, J. (1991) *Borgerlig offentlighet : dens fremvekst og forfall : henimot en teori om det borgerlige samfunn*. 2. utg. Oslo: Gyldendal.
- Habermas, J. (1999a) *Kraften i de bedre argumenter*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Habermas, J., Smith, J.-A. og Smith, J.-H. (1999b) *Kommunikasjon, handling, moral og rett*. [Oslo]: Tano Aschehoug.
- Hjelseth, A. (2006) *Mellom børs, katedral og karneval*
Norske supporteres forhandlinger om kommersialisering av fotball Universitetet i Bergen
- Holte, P. O. (2012) Sosiale medier og demokratiet, *Stat & styring*, 22(1), s. 40-41.
- Holter, H. og Kalleberg, R. (1996) *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. 2. utg. Oslo: Universitetsforl.
- Ipsos (2016) *Ipsos' tracker om sosiale medier Q4'16*. Tilgjengelig fra: <http://ipsos-mmi.no/some-tracker> (Hentet: 22.05 2017).
- Kneer, G. (1997) *Niklas Luhmann : introduktion til teorien om sociale systemer*. København: Hans Reitzel.
- Lavik, R. og Kjørstad, I. (2005) *Kjøtt, holdninger og endring 1997-2005*. (SIFO Oppdragsrapport). Oslo. Tilgjengelig fra: http://www.sifo.no/files/file56777_oppdagsrapport_2005-05_-rettet-nett.pdf
- Lovdata (2009) *Lov om dyrevelferd*. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-97/> (Hentet: 21.05 2017).
- Mattilsynet (2015) *Dyrevelferd*. Tilgjengelig fra: https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/ (Hentet: 21.05 2017).
- Mattilsynet (2017) *Om Mattilsynet*. Tilgjengelig fra: https://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/ (Hentet: 21.05. 2017).
- NESH (2014) *Etiske retningslinjer for forskning på Internett*. Tilgjengelig fra: <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/etiske-retningslinjer-for-forskning-pa-internett/> (Hentet: 25.04 2017).

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) (2015) *Realisering av mål for dyrevelferd i den norske matsektoren (ANIWEL)*. Tilgjengelig fra: <http://www.nibio.no/prosjekter/realisering-av-ml-for-dyrevelferd-i-den-norske-matsektoren-aniwel> (Hentet: 22.05 2017).

Popper, K. R. (1981) *Fornuft og rimelighet som tenkemåte : utvalgte essays*. Oslo: Dreyer.

Regjeringen.no (2002) *St.meld. nr. 12 (2002-2003)*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-12-2002-2003-/id196533/> (Hentet: 29.05.2017 2017).

Shaw, D. og Newholm, T. (2002) Voluntary simplicity and the ethics of consumption, *Psychology and Marketing*, 19(2), s. 167-185. doi: 10.1002/mar.10008.

Singer, P. (2002) *Dyrenes frigjøring*. 2. [i.e. 1. norske utg.]. utg. Oslo: Spartacus.

Skarstad, G., Terragni, L. og Torjusen, H. (2007) Animal welfare according to Norwegian consumers and producers: Definitions and implications, *International Journal of Sociology of Food and Agriculture*, 15(3), s. 74-90.

St.meld. nr. 12 (2002-2003) *Om dyrehold og dyrevelferd*. Oslo: Landbruks- og matdepartementet.

Steen-Johnsen, K., Enjolras, B. og Wollebæk, D. (2013) Sosiale medier, samfunnspolitisk deltagelse og kontroll, *Internasjonal politikk*, 71(2), s. 263-273.

Storstad, O. (2007) *Naturlig, nært og trygt : en studie av hvordan forbrukertillit til mat påvirkes av produksjonsmåte og matskandaler*, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosiologi og statsvitenskap.

Sunstein, C. R. (2009) *Republic.com 2.0*. Princeton University Press.

Tjora, A. H. (2012) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. 2. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.

Weber, M. (2010) *Makt og byråkrati : essays om politikk og klasse, samfunnsforskning og verdier*. 3. utg., 6. oppl. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.

Aakvaag, G. C. (2008) *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt.

